

**Міністерство освіти і науки України
Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя**

Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu, Poland

Szkoła Główna Handlowa w Warszawie

Wrocław University of Science and Technology, Poland

Keşan Yusuf Çapraz School of Applied Sciences, Trakya University, Turkey

Збірник тез доповідей

VI Міжнародної науково-практичної конференції

**«Розвиток соціально-економічних
систем в геоeкономічному просторі»**

28 травня 2026 р.

ТЕРНОПІЛЬ – 2026

Розвиток соціально-економічних систем в геоeкономічному просторі: збірник тез доповідей VI Міжнародної науково-практичної конференції (м. Тернопіль, 28 травня, 2026 р.). – Тернопіль : ФОП Паляниця В.А., 2026. – 68 с.

ISBN 978-617-8751-22-7

ТЕМАТИЧНІ НАПРЯМИ КОНФЕРЕНЦІЇ:

1. Сучасні управлінські процеси у контексті соціально-економічних та просторових змін
2. Проблеми підвищення якості бухгалтерського обліку, аналізу і аудиту в сучасних умовах господарювання
3. Сучасний стан та перспективи розвитку системи оподаткування в умовах інституційних змін національної економіки

За достовірність поданих до друку матеріалів відповідальність несуть автори.

©Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, 2024

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ

«СУЧАСНІ УПРАВЛІНСЬКІ ПРОЦЕСИ У КОНТЕКСТІ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ТА ПРОСТОРОВИХ ЗМІН»

Надія Голда, Богдана Оксентюк	5
Конкуренція на ринку товарів та послуг: основні підходи	
Ірина Демко, Євгенія Бех	8
Трансформація корпоративного управління та прийняття управлінських рішень в умовах цифровізації бізнесу	
Любомир Любінський	10
Оптимізація логістичних витрат у системі матеріально-технічного забезпечення підприємств	
Еліанна Приймачук	12
Цифровізація управлінських процесів у сфері енергетики: сучасні технології та вплив на ефективність управління	
Надія Синькевич, Анна Шведа	14
Економічний аналіз безробіття в Україні в умовах сучасних тенденцій, викликів та перспектив розвитку ринку праці	
Едуард Юрій	16
Цифрова трансформація публічних закупівель в умовах воєнної економіки: прозорість, аналітика та стратегічна стійкість	

СЕКЦІЯ

«ПРОБЛЕМИ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ, АНАЛІЗУ І АУДИТУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ»

Аліна Гераймович, Надія Синькевич	19
Аналіз резервів виробництва і реалізації продукції	
Сергій Співак, Олексій Дерейчук	22
Облік та формування витрат торговельних підприємств	
Артур Змієвський, Надія Синькевич	24
Цифрова трансформація економічного аналізу: від ретроспективи до предиктивного моделювання	
Тетяна Королюк	27
Роль первинних документів в забезпеченні якості та доказовості бухгалтерського обліку	
Павліна Магас, Надія Синькевич	30
Комплексний економічний аналіз трудових ресурсів та стратегічної забезпеченості ними підприємств в умовах ринкової трансформації	
Олександра Мершін	32
Методи економічного аналізу та їх характеристика	
Неля Мотрук	34
Роль економічного аналізу в умовах цифрової економіки	
Іванна Наджога	36
Аналіз фінансової стійкості підприємства в сучасних умовах господарювання	
Олена Плєскач, Надія Синькевич	39
Оптимізація собівартості продукції як інструмент підвищення прибутковості підприємства	
Діана Подольська, Надія Синькевич	41
Аналіз ефективності використання матеріальних ресурсів	
Анастасія Римар, Надія Синькевич	43

Аналіз впливу використання ресурсів-замінників на зниження собівартості продукції: стратегічний аспект	
Єва Самойленко, Надія Синькевич	45
Економічний аналіз виробництва та реалізації продукції в Україні під час війни	
Віталій Сушинський, Сергій Співак	48
Облікова політика формування витрат торговельних підприємств	
Юлія Холод, Надія Синькевич	50
Економічний аналіз впливу інфляції на купівельну спроможність населення України	
Петро Сук	52
Розрахунок методу амортизації необоротних активів на основі чистого прибутку від купівлі-продажу іноземної валюти	
Діана Тарнавська	56
Собівартість продукції та її основні складові	
Денис Теслюк, Сергій Співак	58
Організація підсистеми внутрішнього контролю на підприємстві в умовах нестабільності зовнішнього середовища	
Олександр Штокайло, Сергій Співак	60
Інформаційне забезпечення операційної діяльності підприємств	
СЕКЦІЯ	
«СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ В УМОВАХ ІНСТИТУЦІЙНИХ ЗМІН НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ»	
Анастасія Валова, Ольга Білоус	62
Розвиток та становлення податкової системи в Україні	
Олександр Кундеус, Богдан Мариняк	64
Сутність та генеза податкового консалтингу в Україні	
Іван Мартюк	66
Податки: їх роль у функціонуванні держави	

СЕКЦІЯ
«СУЧАСНІ УПРАВЛІНСЬКІ ПРОЦЕСИ У КОНТЕКСТІ
СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ТА ПРОСТОРОВИХ ЗМІН»

УДК 380.8

Надія Голда, Богдана Оксентюк

*Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Тернопіль,
Україна*

КОНКУРЕНЦІЯ НА РИНКУ ТОВАРІВ ТА ПОСЛУГ: ОСНОВНІ ПІДХОДИ

Nadiia Golda, Bogdana Oksentyuk

Ternopil Ivan Puluji National Technical University, Ternopil, Ukraine

**COMPETITION IN THE MARKET OF GOODS AND SERVICES: MAIN
APPROACHES**

Конкуренція на ринку товарів та послуг є однією з ключових умов ефективного функціонування сучасної економіки. Вона сприяє розвитку підприємництва, підвищенню якості продукції, зниженню цін та впровадженню інновацій. У процесі конкурентної боротьби виробники та постачальники послуг прагнуть задовольнити потреби споживачів найкращим чином, що позитивно впливає на економічний розвиток держави та добробут населення.

У сучасних умовах глобалізації та стрімкого технологічного прогресу конкуренція набуває особливого значення. Підприємства змушені постійно вдосконалювати свою діяльність, адаптуватися до змін ринку та впроваджувати нові стратегії для збереження конкурентних переваг. Водночас рівень конкуренції є важливим показником стану ринкової економіки, оскільки саме вона забезпечує свободу вибору для споживачів і стимулює економічну активність.

Отже, дослідження конкуренції на ринку товарів та послуг є актуальним і важливим, адже дозволяє зрозуміти механізми функціонування ринку, особливості взаємодії його учасників та вплив конкурентного середовища на розвиток економіки загалом.

Основні підходи до конкуренції на товарному ринку ґрунтуються на різних економічних теоріях і відображають способи взаємодії підприємств у боротьбі за споживача, прибуток та ринкові позиції. У науковій літературі виділяють кілька основних підходів до розуміння конкуренції.

1. Класичний підхід. Представники класичної економічної школи розглядали конкуренцію як природний механізм регулювання ринку. На думку Адам Сміт, конкуренція сприяє ефективному розподілу ресурсів через дію «невидимої руки ринку». У цьому підході конкуренція виступає рушійною силою економічного розвитку та забезпечує рівновагу між попитом і пропозицією.

2. Неокласичний підхід. Неокласики розглядали конкуренцію як модель досконалого ринку, де існує велика кількість продавців і покупців, однорідність товарів та вільний доступ до ринку. Основна увага приділяється цінній конкуренції, а підприємства не мають можливості суттєво впливати на ринкову ціну.

3. Марксистський підхід. У межах марксистської теорії конкуренція розглядається як боротьба між товаровиробниками за отримання максимального прибутку. Карл Маркс вважав, що конкуренція є характерною рисою капіталістичної системи та призводить до концентрації виробництва і капіталу.

4. Інституціональний підхід. Цей підхід акцентує увагу на ролі держави, законодавства та ринкових інститутів у формуванні конкурентного середовища.

Конкуренція розглядається не лише як економічний процес, а й як система правил та норм, що регулюють поведінку учасників ринку.

5. Інноваційний підхід. Представники цього напрямку, зокрема Йозеф Шумпетер, вважали, що основою конкуренції є інновації. Підприємства отримують переваги завдяки впровадженню нових технологій, товарів або методів управління. Така конкуренція стимулює науково-технічний прогрес і розвиток економіки.

6. Маркетинговий підхід. У сучасних умовах конкуренція часто розглядається через здатність підприємства краще задовольняти потреби споживачів. Основна увага приділяється якості продукції, бренду, рекламі, сервісу та формуванню лояльності клієнтів.

Отже, різні підходи до конкуренції на товарному ринку дозволяють комплексно оцінити її сутність, функції та вплив на розвиток економіки. Кожен із них підкреслює окремі аспекти конкурентної боротьби та має важливе значення для аналізу сучасних ринкових процесів.

Оцінка конкурентоспроможності товарів є важливим елементом діяльності підприємства, оскільки дозволяє визначити позиції продукції на ринку та її здатність задовольняти потреби споживачів краще, ніж товари конкурентів. Конкурентоспроможність товару характеризується сукупністю властивостей і параметрів, які забезпечують його переваги в умовах ринкової конкуренції.

Основною особливістю оцінки конкурентоспроможності є її порівняльний характер. Товар не може оцінюватися ізольовано - його характеристики обов'язково порівнюються з аналогічною продукцією конкурентів або з еталонним зразком. При цьому враховуються як технічні, так і економічні показники.

Важливою особливістю є також орієнтація на потреби споживача. Навіть високоякісний товар не буде конкурентоспроможним, якщо він не відповідає очікуванням покупців щодо ціни, дизайну, функціональності чи рівня сервісу. Тому під час оцінки враховуються споживчі переваги, рівень попиту та ступінь задоволення потреб клієнтів.

Ще однією особливістю є комплексність оцінки. Для визначення конкурентоспроможності використовують систему показників, серед яких: якість товару; ціна; технічні характеристики; надійність і довговічність; дизайн та упаковка; умови гарантійного обслуговування; витрати на експлуатацію; імідж бренду.

Оцінка конкурентоспроможності також має динамічний характер, оскільки ринкові умови постійно змінюються. Поява нових технологій, зміна попиту або дії конкурентів можуть впливати на позиції товару на ринку. Саме тому підприємства повинні регулярно аналізувати конкурентне середовище та вдосконалювати свою продукцію.

Для оцінювання конкурентоспроможності застосовують різні методи: експертні оцінки, бальні системи, інтегральні показники, маркетингові дослідження та економічний аналіз. Вибір методу залежить від специфіки товару, цілей дослідження та доступної інформації.

Отже, оцінка конкурентоспроможності товарів є складним і багатограним процесом, який дозволяє підприємству визначати сильні та слабкі сторони своєї продукції, підвищувати ефективність діяльності та зміцнювати позиції на ринку.

Отже, конкуренція на ринку товарів і послуг є важливим чинником розвитку ринкової економіки, оскільки забезпечує ефективний розподіл ресурсів, стимулює підприємства до вдосконалення продукції та сприяє задоволенню потреб споживачів. У процесі дослідження було встановлено, що конкуренція виконує не лише економічну, а й соціальну функцію, впливаючи на рівень якості товарів, цінову політику та інноваційний розвиток підприємств.

Розгляд основних підходів до конкуренції на товарному ринку показав, що різні економічні школи по-різному трактують її сутність та роль у функціонуванні ринку. Водночас усі підходи підтверджують важливість конкурентного середовища для забезпечення стабільного економічного розвитку та підвищення ефективності діяльності суб'єктів господарювання.

Поняття “конкурентоспроможність товару” відносне. По-перше, тому що його можна визначити тільки за допомогою порівняння з товаром-аналогом. По-друге, кожний покупець має індивідуальний критерій оцінки, який співвідноситься з конкретним ринком і певним часом продажу.

Для того, щоб оцінити рівень конкурентоспроможності товару, потрібно врахувати два аспекти, які впливають на вибір товару покупцем. Перший – це корисний ефект (якість + сервіс), який отримує споживач, купуючи товар. Другий – витрати, пов'язані з придбанням та експлуатацією товару. Чим більший корисний ефект і менші витрати, тим конкурентоспроможнішим для споживача є товар. Отже, умовою конкурентоспроможності товару є максимізація питомого споживчого ефекту [2].

Дослідження особливостей оцінки конкурентоспроможності товарів дозволило визначити, що вона має комплексний, порівняльний і динамічний характер. Конкурентоспроможність залежить від багатьох чинників, серед яких особливе значення мають якість продукції, ціна, інноваційність, рівень сервісу та відповідність потребам споживачів. Саме систематична оцінка конкурентоспроможності дає змогу підприємствам своєчасно реагувати на зміни ринку та формувати ефективні конкурентні стратегії.

Постійне підвищення конкурентоспроможності товарів – головне завдання підприємства. Суть його зводиться до того, що зростання рівня конкурентоздатності продукції пов'язане для підприємства з великими або меншими витратами, але в будь-якому випадку вони повинні окупитися більшою прибутковістю.

Отже, в умовах сучасної економіки успішне функціонування підприємств значною мірою залежить від їхньої здатності адаптуватися до конкурентного середовища, впроваджувати інновації та забезпечувати високий рівень конкурентоспроможності товарів і послуг.

Список використаних джерел

1. Голда Н. Конкурентоспроможність підприємства та формування їх конкурентних переваг /Нарощування фінансово-економічного потенціалу суб'єктів економічних відносин як основа поступального розвитку територіально-господарських систем: колективна монографія /за заг. ред. О. Панухник / ФОП Паляниця В.А. Тернопіль, 2021. С. 79-85
2. Голда Н. Сутність конкуренції і конкурентоспроможності підприємств як економічних категорій Маркетинг 4.0:стратегічні імперативи та сучасні тенденції: колективна монографія /В.А. Фалович[та ін..] за ред д.е.н., доц..В.А.-Фаловича Тернопіль: Фол Шпак В.Б. 2021. 351/379
3. Голда Н. Конкурентоспроможність підприємств в контексті сталого розвитку. Соціально-економічні проблеми і держава (електронний журнал) 2(2)5 2021. С.602-609. URL: http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2021/21_gnmksr.pdf.
4. Краузе О., Голда Н., Тимошів М. Зміни поведінки споживача в умовах війни / Трансформація бізнесу для сталого майбутнього: дослідження, цифровізація та інновації: монографія /за ред. д.е.н., проф. О. А. Сороківської. Тернопіль: ФОП Паляниця В.А., 2024. С. 492-503. URL: <https://elartu.tntu.edu.ua/handle/lib/46506>
5. Голда Н.М., Краузе О.І., Бурліцька О.П. Дослідження та формування механізму продажу. *Галицький економічний вісник*. 2021. Том 68. № 1 (68). С. 166-174.

УДК 005.21:005.53:334.72:004.8

Ірина Демко, Євгенія Бех

Львівський національний університет імені Івана Франка, Львів, Україна

**ТРАНСФОРМАЦІЯ КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ ТА ПРИЙНЯТТЯ
УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ БІЗНЕСУ**

Iryna Demko, Yevheniia Bekh

Ivan Franko National University of Lviv, Lviv, Ukraine

**TRANSFORMATION OF CORPORATE GOVERNANCE AND MANAGERIAL
DECISION-MAKING IN THE CONTEXT OF BUSINESS DIGITALIZATION**

Сучасне бізнес-середовище характеризується високим рівнем динамічності, невизначеності та посиленням конкуренції, що зумовлює необхідність трансформації підходів до корпоративного управління та прийняття управлінських рішень. Глобалізаційні процеси, розвиток цифрових технологій, поширення дистанційних форматів роботи, а також активне впровадження штучного інтелекту створюють нові виклики та можливості для підприємств. За таких умов ефективність функціонування компаній значною мірою залежить від здатності менеджменту швидко реагувати на зміни зовнішнього середовища, формувати стратегічні переваги та забезпечувати стійкий розвиток [1].

Корпоративне управління сьогодні розглядається не лише як система контролю за діяльністю підприємства, а як комплекс механізмів координації інтересів власників, керівництва, працівників, інвесторів та інших стейкхолдерів. Його головною метою є забезпечення прозорості управлінських процесів, підвищення відповідальності керівництва та створення умов для довгострокового розвитку компанії. У сучасних умовах особливої актуальності набуває впровадження принципів ESG, які передбачають урахування екологічних, соціальних та управлінських аспектів у діяльності підприємства [2]. Дотримання цих принципів позитивно впливає на репутацію бізнесу, інвестиційну привабливість та рівень довіри з боку суспільства.

Важливим напрямом розвитку корпоративного управління є цифровізація бізнес-процесів. Використання сучасних інформаційних систем дозволяє автоматизувати значну частину управлінських функцій, прискорити документообіг, покращити комунікацію між структурними підрозділами та підвищити точність аналітичних розрахунків. Цифрові технології створюють нові можливості для стратегічного планування, бюджетування, контролю витрат та оцінювання ефективності діяльності підприємства. Крім того, доступ до актуальної інформації в режимі реального часу дає змогу керівникам оперативно приймати рішення та швидко реагувати на зміни ринкової кон'юнктури [3].

Особливу роль у трансформації управлінських рішень відіграє штучний інтелект. Сучасні алгоритми машинного навчання здатні аналізувати великі масиви даних, прогнозувати попит, оцінювати ризики, формувати сценарії розвитку подій та підтримувати вибір оптимальних альтернатив. Це суттєво підвищує обґрунтованість управлінських рішень і знижує рівень невизначеності. Разом із тим використання штучного інтелекту пов'язане з низкою ризиків, серед яких питання захисту конфіденційної інформації, етичності використання алгоритмів, можливість технологічної дискримінації та залежність бізнесу від цифрових платформ [4]. Саме тому корпоративне управління має передбачати створення внутрішніх політик щодо безпечного та відповідального використання інноваційних технологій.

Важливим аспектом сучасного менеджменту є розвиток системи кібербезпеки підприємства. Оцифрування управлінських процесів, використання хмарних сервісів та електронного документообігу супроводжується зростанням ризиків витоку даних,

несанкціонованого доступу до інформації та кібератак. У зв'язку з цим корпоративне управління повинно інтегрувати політики інформаційної безпеки у стратегічне планування, забезпечувати навчання персоналу та формувати механізми оперативного реагування на цифрові загрози [5].

Суттєві зміни відбуваються і в сфері управління персоналом. Поширення дистанційної та гібридної зайнятості змінює підходи до організації праці, мотивації співробітників та контролю результатів діяльності. Успішні компанії дедалі частіше використовують цифрові платформи командної взаємодії, системи електронного навчання та інструменти оцінювання продуктивності. За таких умов особливого значення набуває корпоративна культура, що базується на довірі, відповідальності, відкритості до інновацій та постійному професійному розвитку працівників [5].

Не менш важливим напрямом є використання аналітики даних у процесі прийняття управлінських рішень. Data-driven management дозволяє керівникам ґрунтувати рішення на об'єктивних показниках, прогнозних моделях та результатах моніторингу діяльності підприємства. Це сприяє підвищенню точності стратегічного планування, оптимізації витрат і своєчасному виявленню проблемних зон у функціонуванні компанії.

Окремої уваги потребує міжнародний аспект корпоративного управління. В умовах глобалізації підприємства виходять на нові ринки, співпрацюють з іноземними партнерами та залучають міжнародний капітал. Це вимагає врахування національних моделей корпоративного управління, правових норм різних країн, культурних особливостей ведення бізнесу та міжнародних стандартів прозорості. Як зазначає Р. Трікер, корпоративне управління є системою взаємовідносин між радою директорів, менеджментом, акціонерами та іншими зацікавленими сторонами, що формується під впливом економічного та інституційного середовища [6].

Отже, цифровізація бізнесу суттєво трансформує корпоративне управління та процес прийняття управлінських рішень. Для забезпечення конкурентоспроможності сучасні підприємства повинні впроваджувати інноваційні технології, удосконалювати систему внутрішнього контролю, розвивати людський капітал та забезпечувати баланс інтересів усіх учасників корпоративних відносин. Ефективне поєднання стратегічного менеджменту, цифрових рішень та соціальної відповідальності створює передумови для сталого розвитку підприємств у довгостроковій перспективі.

Список використаних джерел:

1. Кравченко М., Голюк В. Прийняття управлінських рішень: сутність та сучасні тенденції розвитку. Економіка та суспільство. 2022. № 40.
2. Ворончак І. О., Коцко Т. А., Свінцов О. М. Вітчизняний вимір ESG-трансформації корпоративного управління: проблеми і перспективи. Підприємництво та інновації. 2025. № 34.
3. Диха М., Диха В. Адаптивність як ключова вимога до корпоративного управління в умовах сучасних викликів. Modeling the Development of the Economic Systems. 2025. № 2.
4. Дороніна О. А., Дядій В. О. Використання штучного інтелекту у процесі прийняття управлінських рішень: ризики та переваги. Економіка і організація управління. 2024. № 3(55).
5. Павловська А., Білик О., Пригодюк О. Управлінська діяльність у цифрову епоху: інтеграція соціального та фіскального менеджменту. Економіка та суспільство. 2025. № 72.
6. Tricker R. I. Corporate Governance: Principles, Policies, and Practices. Oxford University Press, 2015.

УДК

Любомир Любінський

*Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Тернопіль,
Україна*

ОПТИМІЗАЦІЯ ЛОГІСТИЧНИХ ВИТРАТ У СИСТЕМІ МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПІДПРИЄМСТВ

Liubomyr Liubinskyi

Ternopil Ivan Puluj National Technical University, Ternopil, Ukraine

OPTIMIZATION OF LOGISTICS COSTS IN THE SYSTEM OF MATERIAL AND TECHNICAL SUPPLY OF ENTERPRISES

У сучасних ринкових умовах підхід до управління матеріально-технічним забезпеченням (МТЗ – тобто постачанням підприємства всім необхідним для роботи) суттєво змінюється. Якщо раніше це була переважно технічна робота із закупівлі товарів, то сьогодні це стратегічне управління всіма потоками та маршрутами для зменшення витрат. Ефективна логістика стає критично важливою для виживання компаній, особливо коли ціни на паливо постійно змінюються, а звичні зв'язки з постачальниками розриваються. Для українського бізнесу ця проблема є особливо гострою: руйнування інфраструктури та блокування транспортних шляхів змушують підприємства терміново шукати нові способи доставки товарів через кордон та повністю переорієнтувати свої логістичні ланцюги. Це вимагає від менеджменту швидкого перегляду умов договорів із закордонними партнерами та пошуку альтернативних точок перетину кордону задля уникнення тривалих затримок вантажів.

Сучасний стан логістичної системи України характеризується значним зростанням додаткових витрат на організацію угод та перевезень, що зумовлено ризиками безпеки. За даними міжнародних звітів, ефективність логістики (LPI – індекс ефективності логістики) безпосередньо впливає на успішність та конкурентоспроможність всієї економіки. Наразі українські підприємства змушені включати у собівартість продукції додаткову націнку за ризик, яка часто перевищує стандартні норми на 20-30%. Сюди входять підвищені тарифи на страхування вантажів під час руху небезпечними ділянками, додаткова оплата за охорону майна та вищі ціни на термінову доставку. У таких складних обставинах звичайний аналіз минулих витрат уже не працює, тому потрібно впроваджувати сучасні моделі прогнозування, які дозволяють управляти запасами на випередження та гнучко реагувати на зміни ринку.

Зміна логістичних маршрутів українських компаній призвела до серйозних зрушень у самій структурі витрат. Зокрема, вимушений перехід від морських перевезень до комбінованих схем із залученням залізниці та вантажівок через західні кордони значно збільшив транспортні витрати у загальній системі постачання. За даними аналітиків, це вимагає від підприємств не просто заміни перевізників, а повної перебудови складської мережі — створення розподільчих центрів поблизу нових кордонів та використання технологій крос-докінгу (швидкої перевалки вантажів на складах без їх тривалого зберігання). Такий крок допомагає суттєво зменшити витрати на оренду великих приміщень, частково компенсувати подовження термінів доставки та мінімізувати втрати через простоювання транспорту на митниці. Крім того, це значно прискорює загальний рух товарів від постачальника до кінцевого споживача.

Основою для покращення системи постачання має стати спільне використання методів ABC/XYZ-аналізу (де ресурси розподіляються за їхньою вартістю та стабільністю споживання) з цифровими платформами. Перехід від паперової роботи до комп'ютерних систем управління складом (WMS – Warehouse Management System) та

транспорт (TMS – Transportation Management System) дозволяє уникнути помилок персоналу та зробити всі витрати прозорими на кожному етапі.

Програми TMS допомагають будувати оптимальні маршрути для автомобілів, контролювати витрати пального в реальному часі та уникати порожніх рейсів, тоді як системи WMS оптимізують розміщення товарів на складах, скорочуючи час на їх пошук та відвантаження вантажникам. Оптимізація повинна базуватися на підході TCO (сукупної вартості володіння), де враховується не лише ціна покупки матеріалів, а й витрати на їх доставку, страхування, зберігання на складі та фінансові втрати, якщо потрібного товару не опиниться в наявності у потрібний момент.

На практиці поєднання матриць ABC та XYZ дозволяє розділяти підходи до управління різними групами матеріалів. Наприклад, для дорогих товарів, які купують постійно (категорія AX), доцільно застосовувати правило «точно в строк» (Just-in-Time), що зменшує витрати на утримання складів і дозволяє не заморожувати гроші в запасах. Натомість для дешевих ресурсів, які складно спрогнозувати (категорія CZ), головне — сформулювати надійний страховий запас, щоб уникнути збитків від зупинки виробництва. Для проміжних категорій, таких як BX або AY (середня вартість або середня стабільність), підприємства можуть встановлювати гнучкі графіки замовлень, орієнтуючись на поточні ринкові ціни. Такий вибірковий підхід, підкріплений розрахунком сукупної вартості володіння (TCO), запобігає накопиченню зайвих товарів, які довго лежать на складі, і оптимізує фінансові потоки компанії.

Водночас впровадження таких нових рішень супроводжується низкою викликів. Основними перешкодами є висока вартість початкових витрат на цифрові системи та значна нестача спеціалістів, які вміють працювати з комп'ютерними програмами. Додатково виникають ризики, пов'язані з безпекою даних та складністю поєднання нових програм із тими, що вже працюють на підприємстві. Часто постачальники та покупці використовують несумісне програмне забезпечення, що змушує працівників вводити дані вручну, збільшуючи ризик помилок та уповільнюючи процеси. Відсутність єдиних правил обміну інформацією між партнерами в ланцюгу постачання також може суттєво уповільнювати зниження витрат і вимагає додаткових витрат на технічну підтримку.

Впровадження комп'ютерних технологій та розумних систем відстеження маршрутів у постачанні дає реальний економічний результат. Це дозволяє знизити загальні витрати на 10–15% завдяки скасуванню зайвих рейсів транспорту та зменшенню зайвих запасів на складах. Крім того, це підвищує швидкість обороту капіталу компанії, оскільки гроші не залишаються «замороженими» у надлишкових товарах на складі. Отже, побудова гнучкої системи постачання є обов'язковою умовою для фінансової стабільності компаній в умовах постійної невизначеності сучасного економічного простору.

Список використаних джерел:

1. Григорак М. Ю., Костюченко Л. В. Логістичний менеджмент: теорія та практика оптимізації витрат. Економіка та суспільство. 2024. № 58. URL: <https://economyandsociety.in.ua/> (дата звернення: 09.05.2026).
2. Ткаченко О. В. Матеріально-технічне забезпечення підприємства в умовах цифрової трансформації. Інфраструктура ринку. 2025. Вип. 81. С. 94–101.
3. Офіційний звіт Світового банку. Індекс ефективності логістики (LPI) та стан глобальних ланцюгів постачання: виклики для України. 2024. URL: <https://www.worldbank.org/> (дата звернення: 09.05.2026).

УДК 621.311:004.8:658.012

Еліанна Приймачук

*Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Тернопіль,
Україна*

**ЦИФРОВІЗАЦІЯ УПРАВЛІНСЬКИХ ПРОЦЕСІВ У СФЕРІ ЕНЕРГЕТИКИ:
СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА ВПЛИВ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ УПРАВЛІННЯ**

Elianna Prymachuk

Ternopil Ivan Puluj National Technical University, Ternopil, Ukraine

**DIGITALIZATION OF MANAGEMENT PROCESSES IN THE ENERGY SECTOR:
MODERN TECHNOLOGIES AND IMPACT ON MANAGEMENT EFFICIENCY**

Цифровізація управлінських процесів у сфері енергетики є одним із ключових напрямів трансформації сучасної галузі, що безпосередньо впливає на ефективність функціонування енергетичних підприємств, надійність електропостачання та стійкість критичної інфраструктури. Умови зростання навантажень на енергосистему, інтеграція розподіленої генерації, необхідність швидкого реагування на аварійні ситуації, а також виклики, пов'язані з фізичними пошкодженнями об'єктів, зумовлюють потребу в широкому впровадженні цифрових технологій.

Основою цифровізації в енергетиці є розгортання інтелектуальних електричних мереж (Smart Grid), які забезпечують двосторонній обмін інформацією між усіма елементами системи. Такі мережі дозволяють у режимі реального часу відстежувати параметри роботи обладнання, балансувати навантаження та оперативно локалізувати аварійні ділянки. Завдяки цьому підвищується гнучкість управління енергосистемою, зменшуються технологічні втрати, покращується якість електропостачання, а також створюються умови для інтеграції відновлюваних джерел енергії [1].

Важливу роль у цьому процесі відіграють системи диспетчерського управління та збору даних (SCADA), які забезпечують автоматизований контроль енергетичних об'єктів. Вони дозволяють акумулювати інформацію з підстанцій, ліній електропередачі та іншого обладнання в режимі реального часу, що дає можливість оперативно реагувати на відхилення від нормальних режимів роботи. Використання таких систем значно скорочує час виявлення та ліквідації аварій, підвищує точність управлінських рішень і мінімізує ризики людського фактору, що є критично важливим в умовах складних та розгалужених мереж [2].

Не менш важливими є геоінформаційні системи, які забезпечують просторовий аналіз та візуалізацію енергетичної інфраструктури. Їх використання дозволяє формувати цифрові карти електричних мереж, відображати точне розташування обладнання, планувати ремонтні роботи та оптимізувати маршрути виїзду бригад. У разі аварій або пошкоджень інфраструктури такі системи дають можливість швидко оцінити масштаби руйнувань та визначити пріоритетні напрямки відновлення, що суттєво підвищує ефективність оперативного менеджменту [3].

Цифровізація також охоплює комплексну автоматизацію управлінських процесів, яка передбачає використання програмних комплексів для аналізу даних, прогнозування навантажень та оптимізації режимів роботи енергосистем. Це дозволяє зменшити залежність від ручного опрацювання інформації, підвищити швидкість прийняття рішень та забезпечити точне планування виробничих і ремонтних кампаній. Додатковим стратегічним напрямом є впровадження промислового Інтернету речей (IIoT), який забезпечує безперервний моніторинг стану активів та формування великих масивів даних. У поєднанні з сучасними аналітичними платформами це створює основу для переходу до прогнозного обслуговування обладнання, що дозволяє запобігати відмовам ще до їх виникнення [4].

Окремо слід відзначити розвиток технологій обробки великих даних та елементів штучного інтелекту, які поступово інтегруються в енергетичні системи. Використання цих інструментів дає можливість аналізувати історичні та поточні тренди, виявляти приховані закономірності у роботі мереж і формувати точніші прогнози щодо споживання та можливих ризиків. Це підвищує якість стратегічного планування та сприяє раціональному використанню ресурсів [5].

У практичній площині цифровізація має особливе значення для операторів систем розподілу, які функціонують в умовах підвищених ризиків та значного апаратного навантаження. Застосування цифрових рішень дозволяє оперативно реагувати на інциденти, координувати роботу ремонтних бригад, оптимізувати логістику та забезпечувати безпеку розподілу енергії. Використання інтегрованих цифрових платформ сприяє підвищенню ефективності диспетчеризації та скороченню часу відключення споживачів.

Водночас цифрова трансформація енергетики супроводжується низкою викликів, серед яких висока капіталомісткість технологій, необхідність модернізації застарілої фізичної інфраструктури, дефіцит кваліфікованих кадрів та питання кібербезпеки. Зростання рівня цифровізації збільшує вразливість перед кібератаками, що вимагає впровадження комплексних систем захисту інформації та розвитку культури кібергігієни на підприємствах. Подолання цих бар'єрів є обов'язковою умовою подальшого розвитку галузі.

Загалом цифровізація управлінських процесів формує нову модель функціонування енергетичного сектору, де ключову роль відіграють дані, автоматизація та інтелектуальні алгоритми. Інтеграція розумних мереж, систем диспетчерського контролю, геоінформаційних технологій та штучного інтелекту створює основу для підвищення ефективності, надійності та адаптивності енергосистем до сучасних соціально-економічних і геополітичних викликів. Подальший розвиток цих технологій визначатиме рівень конкурентоспроможності вітчизняного енергетичного сектору, його здатність до швидкого відновлення та стійкість у довгостроковій перспективі [6].

Список використаних джерел:

1. Приймачук Е. Цифрові електричні мережі (smart grid) та інтелектуальні системи керування (SCADA, ADMS). *Матеріали XIII Міжнародної науково-технічної конференції «Інформаційні моделі, системи та технології»*. Тернопіль : ТНТУ, 2025. С. 204.
2. Yilmaz S., Dener M. Security with Wireless Sensor Networks in Smart Grids: A Review. *Symmetry*. 2024. Vol. 16, no. 10. Art. 1295. URL: <https://www.mdpi.com/2073-8994/16/10/1295> (дата звернення: 16.05.2026).
3. Орбчук Б., Ярошевський М., Котелянець Я. Аналіз кібербезпеки цифрових підстанцій. *Матеріали XII науково-технічної конференції «Інформаційні моделі, системи та технології»*. ТНТУ, 2024. С. 215
4. European Commission. Smart grids and meters. URL: https://energy.ec.europa.eu/topics/markets-and-consumers/smart-grids-and-meters_en (дата звернення: 16.05.2026).
5. Aghahadi M., Bosisio A., Merlo M., et al. Digitalization processes in distribution grids: a comprehensive review of strategies and challenges. *Applied Sciences*. 2024. Vol. 14, no. 11. Art. 4528. DOI: <https://doi.org/10.3390/app14114528>
6. Gungor V. C., Sahin D., Kocak T., Ergut S., Buccella C., Cecati C., Hancke G. P. Smart Grid Technologies: Communication Technologies and Standards. *IEEE Transactions on Industrial Informatics*. 2011. Vol. 7, no. 4. P. 529–539. URL: <https://ieeexplore.ieee.org/document/5762882> (дата звернення: 16.05.2026).

УДК 621.3

Надія Синькевич, Анна Шведа

*Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Тернопіль,
Україна*

ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ БЕЗРОБІТТЯ В УКРАЇНІ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ТЕНДЕНЦІЙ, ВИКЛИКІВ ТА ПЕРСПЕКТИВ РОЗВИТКУ РИНКУ ПРАЦІ

Nadiya Synkevych, Anna Shveda

Ternopil Ivan Puluj National Technical University, Ternopil, Ukraine

ECONOMIC ANALYSIS OF UNEMPLOYMENT IN UKRAINE IN THE CONTEXT OF CURRENT TRENDS, CHALLENGES AND PROSPECTS FOR LABOR MARKET DEVELOPMENT

В сучасних умовах безробіття є однією із ключових соціально-економічних проблем України, оскільки воно безпосередньо впливає на рівень життя населення, рівень економіки та розвиток ринку праці. Актуальність теми зумовлена загостренням проблем зайнятості громадян особливо в умовах воєнного стану, міграційного процесу та нестабільності економіки. Чим вищий рівень безробіття в країні, тим менші будуть доходи в населення, споживчий попит, посилення соціальної напруги та буде все сильніше навантаження на державний бюджет. Серед основних проблем можна виділити помітну невідповідність між попитом та пропозицією робочої сили, зростання тривалого безробіття, яке призводить до втрати навичок, а також низький рівень професійної адаптації працівників до нових умов.

Безробіття – це часто неминуха соціально-економічна проблема, яка виникає, коли велика частина працездатного населення країни не здатне отримати відповідну для своїх можливостей роботу, щоб та відповідала їх професійній кваліфікації та вимогам. Така тенденція характерна не тільки для певних країн, а навіть для цілого світу [1; 2]. Часто безробіття починає виникати через те, що пропозиція на ринку праці кратно перевищує попит, тобто значно збільшується резервний запас праці, якого стає занадто багато щодо ефективності людського капіталу. Хоча безліч розвинених країн докладають дуже багато сил для зменшення рівня безробіття, але нікому ще не вдалося звести його до нуля [1].

Рівень безробіття – це критерій, який можна визначити як співвідношення кількості безробітних до наявної кількості активної працездатної робочої сили на певній території. Дане значення прийнято вимірювати у відсотках [1]. В Україні показник безробіття є високим і він постійно коливається. Хоча офіційних даних про стан безробіття не публікується з 2022 року, але дослідницька агенція Info Sapiens проаналізувала зібрані дані та прийшла до висновку, що рівень безробіття в 2025 році в Україні є значним. У листопаді 2025 року було зафіксовано показник 22,8% – це був найвищий за рік, а найнижчий був у липні, всього лиш 11,2%. Тоді ж у липні 2025 року показник рівня безробіття сягнув найнижчого значення за період повномасштабного вторгнення [3]. Якщо проаналізувати усі соціологічні дослідження щодо безробіття в Україні, то можна помітити, що не тільки особисті обставини можуть впливати на його розмір, а ще й велику роль відіграє низький рівень оплати праці, умови праці (адже багато хто не готовий змінювати своє місце проживання або часто їздити у відрядження далеко від дому задля роботи через власні родинні причини), відсутність хорошого та недорогого житла близько до місця праці, дуже напружений графік, низьку кваліфікацію та не завжди невідповідні умови [2; 3].

На новому робочому місці для більшості безробітних в Україні та світі є важливим стабільна та висока заробітна плата, щоб можна було покрити всі свої витрати, безпека, гнучкий графік без надмірних переробіток, приємна атмосфера в

колективі, зручне робоче місце, яке буде облаштоване з дотримання усіх відповідних вимог, хороше соціальне страхування та можливість особистісного розвитку. Хоча такі вимоги до місця роботи хочуть всі, але не багато готові до значних змін, зокрема вдосконалювати або змінювати свій фах, кажучи, що їм складно вивчати щось нове або впевненість, що це нічого не дасть для відкриття нових можливостей. Також тут відіграє свою роль і страх перед чимось новим та невідомим [3]. Переглянувши результати досліджень ринку праці в Україні за 2025 рік можна проаналізувати, що серед офіційно зареєстрованих безробітних значно переважають жінки, на грудень цього року їх припадає 81%. Цей дисбаланс зумовлений війною в країні. Хоча велика частка жінок все ще безробітні, але все-таки багато хто йде працювати раніше у незвичні для них сфери, так звані «чоловічі» професії. Відкривають багато нових ФОПів, понад 153 тисячі це 61% від загальної кількості за 10 місяців 2025 року. Тобто хоч і багато жінок ще досі не працюють, але все більше і більше вирішують вийти із своєї зони комфорту і починають відкривати для себе нові можливості [3].

Згідно з даними у 2025 році 74% підприємств відчули значну нестачу працівників, 21% – часткову, і лише 5% не мали труднощів, це є зумовленим невідповідністю освіти та навичок претендентів потребам роботодавців. Найбільший дефіцит працівників можна спостерігати у інженерно-технічній та медичній сферах діяльності. Водночас станом на 1 листопада 2025 року згідно статистики видно, що при середньому навантаженні безробітних на одну запропоновану вакансію сягає 1,2 у сфері фінансової та страхової діяльності, у сфері державного управління та сільськогосподарської діяльності претендувало відповідно 4,3, 3,1 та 2,9, а на будівельну галузь показник сягав тільки 0,6 [3]. Отже, безробіття в Україні досі ще залишається однією з ключових та болючих соціально-економічних проблем в умовах воєнного стану. Усі данні, які є проаналізовані на даний момент свідчать про складність даної ситуації на ринку праці, зокрема все ще наявність гендерного дисбалансу та тільки недавнього початку зростання активності жінок. Це вказує на поступову адаптацію населення країн до нової реальності, однак все ще зберігається невідповідність між попитом та пропозицією робочої сили.

Для того, щоб зменшити рівень безробіття важливо стимулювати створення нових робочих місць для різних категорій громадян і підтримувати малий і середній бізнес. Також слід не забувати про розвиток програм для перекваліфікації та підвищення кваліфікації відповідно до потреб ринку праці. Важливо розширювати можливість пільгового кредитування для відкриття власної справи, розширення бізнесу та покращувати соціальну політику з метою мотивації до працевлаштування. Реалізація цих заходів сприятиме покращенню в цілому ситуації на ринку праці, зменшенню безробіття та ефективнішому використанню трудового потенціалу країни.

Список використаних джерел:

1. Грідін О. В. Актуальні проблеми, сучасні тенденції та основні напрями подолання безробіття в Україні. *Економіка та суспільство*. 2022. № 38. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-38-40>
2. Дергалюк М. О., Коваленко А. С. Безробіття в Україні та його вплив на економічне становище держави. *Ефективна економіка*. 2021. № 2 DOI: 10.32702/2307-2105-2021.2.94
3. Безробіття в Україні: сучасні тренди та особливості. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/sotsialna-polityka/bezrobittya-v-ukrayini-suchasni-trendy-ta-osoblyvosti> (дата звернення 21.04.2026)

УДК 336:351.712

Едуард Юрій

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, Чернівці, Україна

**ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ В УМОВАХ
ВОЄННОЇ ЕКОНОМІКИ: ПРОЗОРИСТЬ, АНАЛІТИКА ТА СТРАТЕГІЧНА
СТІЙКІСТЬ**

Eduard Yurii

Yuriy Fedkovich Chernivtsi National University, Chernivtsi, Ukraine

**DIGITAL TRANSFORMATION OF PUBLIC PROCUREMENT UNDER THE
CONDITIONS OF THE WAR ECONOMY: TRANSPARENCY, ANALYTICS AND
STRATEGIC RESILIENCE**

Публічні закупівлі в сучасних умовах набувають особливого значення як інструмент забезпечення економічної стійкості держави, підтримки обороноздатності, відновлення інфраструктури та підвищення ефективності використання бюджетних ресурсів. В умовах воєнного стану система публічних закупівель України одночасно виконує функції механізму оперативного забезпечення державних потреб і важливого елемента фінансової безпеки держави. Саме тому питання цифрової трансформації закупівельної системи, посилення аналітичного супроводу процедур закупівель, удосконалення моніторингу ризиків та забезпечення прозорості набувають особливої актуальності.

Електронна система публічних закупівель Prozorro за останні роки стала одним із найбільш успішних прикладів цифровізації державного сектору в Україні. У міжнародних аналітичних звітах зазначається, що цифровізація закупівель сприяє підвищенню відкритості ринку, зменшенню корупційних ризиків та оптимізації використання державних коштів [1]. Водночас сучасні виклики воєнної економіки вимагають переходу від базової цифровізації до інтегрованої моделі smart-procurement, що передбачає використання аналітики даних, елементів штучного інтелекту, автоматизованого моніторингу ризикових операцій та прогнозування ефективності закупівель.

Актуальність дослідження підтверджується також зростанням масштабів публічних закупівель в Україні. За даними системи Prozorro, у 2025 році обсяги закупівель суттєво збільшилися, а ключовими напрямками фінансування стали інфраструктурні проекти, закупівля техніки, енергетичного обладнання та товарів оборонного призначення [2]. За таких умов особливого значення набуває забезпечення балансу між оперативністю закупівель і дотриманням принципів конкурентності, прозорості та економічної ефективності.

Наукові підходи до дослідження публічних закупівель останніми роками суттєво трансформувалися. Якщо раніше увага науковців переважно концентрувалася на правовому регулюванні та процедурних аспектах закупівель, то сучасні дослідження дедалі більше орієнтуються на цифрові технології, аналітичні системи, поведінкову економіку та ризик-орієнтоване управління закупівельними процесами. Зокрема, у працях міжнародних експертів наголошується на необхідності інтеграції цифрових платформ із системами фінансового контролю та управління державними даними [3].

Важливим аспектом сучасного розвитку системи публічних закупівель є використання великих масивів даних (Big Data) та автоматизованої аналітики. Накопичені у системі Prozorro дані формують потужну інформаційну базу для оцінювання поведінки замовників і постачальників, виявлення ознак змови, прогнозування ризиків та оцінки ефективності витрачання бюджетних ресурсів. У сучасних умовах аналітичні модулі повинні використовуватися не лише для

постфактум контролю, а й для попередження неефективних або ризикових закупівель.

Окремої уваги заслуговує проблема забезпечення стратегічної стійкості системи публічних закупівель у кризових умовах. Повномасштабна війна продемонструвала необхідність оперативної адаптації закупівельних процедур до умов нестабільності, логістичних обмежень, енергетичних ризиків та дефіциту окремих товарних груп. У таких умовах цифровізація стає не лише інструментом підвищення ефективності, а й фактором безперервності функціонування державних інституцій.

Практика останніх років свідчить про активне використання механізмів централізованих закупівель та електронних каталогів. Розширення функціоналу Prozorro Market дозволяє пришвидшити закупівельні процедури та зменшити адміністративне навантаження на замовників. Водночас спрощення процедур потребує посилення автоматизованого контролю та удосконалення ризик-індикаторів.

У сучасних умовах особливої актуальності набуває застосування штучного інтелекту у сфері публічних закупівель. У міжнародній практиці вже здійснюються дослідження щодо використання моделей штучного інтелекту для автоматизованого формування критеріїв оцінки тендерних пропозицій та аналізу закупівельної документації [4]. Для України це відкриває перспективи створення інтелектуальних систем підтримки прийняття рішень у сфері закупівель, що дозволить підвищити ефективність закупівельного менеджменту та зменшити людський фактор.

Разом із позитивними тенденціями залишаються і системні проблеми розвитку публічних закупівель. Серед основних ризиків доцільно виділити:

- недостатню інтеграцію інформаційних систем державного сектору;
- обмежений рівень автоматизації аналітичного контролю;
- збереження окремих корупційних практик;
- недостатній рівень цифрових компетентностей окремих замовників;
- ризики кібербезпеки та захисту даних;
- складність забезпечення конкуренції в умовах воєнного стану.

На нашу думку, подальший розвиток системи публічних закупівель України має базуватися на кількох стратегічних напрямках.

По-перше, необхідним є розширення використання ризик-орієнтованих моделей моніторингу закупівель. Автоматизовані індикатори ризику повинні враховувати не лише формальні критерії, а й поведінкові характеристики учасників ринку.

По-друге, доцільним є створення єдиного цифрового простору публічних фінансів із інтеграцією системи Prozorro, державного казначейства, податкових баз даних та аналітичних платформ фінансового контролю.

По-третє, важливим напрямом є розвиток професійних компетентностей фахівців у сфері публічних закупівель. Сучасний закупівельник повинен володіти не лише нормативно-правовими знаннями, а й навичками аналітики даних, фінансового планування, цифрового менеджменту та оцінки ризиків.

По-четверте, необхідно активізувати розвиток механізмів «зеленої» та соціально відповідальної закупівельної політики. Європейський досвід свідчить, що публічні закупівлі можуть бути ефективним інструментом стимулювання сталого розвитку, екологічної модернізації та підтримки інновацій.

Отже, цифрова трансформація публічних закупівель є одним із ключових чинників модернізації системи публічних фінансів України. В умовах воєнної економіки ефективність закупівельної системи безпосередньо впливає на фінансову стабільність держави, швидкість відновлення інфраструктури та рівень довіри суспільства до державних інституцій. Система Prozorro продемонструвала високу адаптивність до кризових умов, однак подальший розвиток потребує переходу до нової моделі управління закупівлями, заснованої на аналітиці даних, автоматизованому

моніторингу ризиків та інтеграції сучасних цифрових технологій.

Перспективи розвитку публічних закупівель в Україні пов'язані з формуванням інтелектуальної цифрової екосистеми публічних фінансів, у якій поєднуюватимуться прозорість, оперативність, аналітична підтримка та стратегічна стійкість. Реалізація зазначених напрямів сприятиме підвищенню ефективності використання бюджетних ресурсів, посиленню конкурентного середовища та гармонізації української системи закупівель із європейськими стандартами.

Список використаних джерел:

1. Digital transformation of public procurement: Good practice report. OECD Publishing. Paris. 2025. P. 54. URL: https://www.oecd.org/en/publications/digital-transformation-of-public-procurement_79651651-en.html.
2. Електронна система публічних закупівель Prozorro. URL: <https://prozorro.gov.ua/>.
3. OECD Economic Surveys: Ukraine 2025. OECD Publishing. 2025. P. 129. URL: https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2025/05/oecd-economic-surveys-ukraine-2025_0bb82ef9/940cee85-en.pdf.
4. Gao Y., Matoshi V., Rolshoven L. et al. Generating and Evaluating Sustainable Procurement Criteria for the Swiss Public Sector using In-Context Prompting with Large Language Models. arXiv. 2026. P. 12. URL: <https://arxiv.org/abs/2603.22513>.

СЕКЦІЯ
«ПРОБЛЕМИ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ БУХГАЛТЕРСЬКОГО
ОБЛІКУ, АНАЛІЗУ І АУДИТУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ
ГОСПОДАРЮВАННЯ»

УДК 332.1

Аліна Гераймович, Надія Синькевич

*Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Тернопіль,
Україна*

АНАЛІЗ РЕЗЕРВІВ ВИРОБНИЦТВА І РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОДУКЦІЇ

Alina Heraimovych, Nadya Synkevych

Ternopil Ivan Puluj National Technical University, Ternopil, Ukraine

ANALYSIS OF RESERVES OF PRODUCTION AND SALES OF PRODUCTS

Резерви виробництва і реалізації продукції розглядаються як науково обґрунтований запас виробництва та продажу для забезпечення гарантії виконання договорів поставки та фінансового плану і як невикористані можливості виробництва продукції та збільшення його кінцевих фінансових результатів. Резерви випуску і реалізації продукції виникають постійно під впливом науково-технічного прогресу, вдосконалення організації виробництва, праці й менеджменту. Невикористані можливості виробництва та реалізації продукції є основним об'єктом аналітичного пошуку, оскільки не лише визначається втрачена вигода, а й оцінюються можливості та доцільність їх мобілізації.

Необхідно звернути свою увагу на чотири етапи дослідження резервів виробництва та реалізації продукції. На першому етапі дослідження резервів виробництва та реалізації продукції здійснюють оцінку зовнішніх і внутрішніх можливостей підприємства. Зовнішні резерви формуються під впливом факторів ринкового середовища, зокрема змін попиту на продукцію, рівня її конкурентоспроможності, дій конкурентів, а також ситуації на ринках сировини, капіталу та трудових ресурсів. Внутрішні резерви пов'язані безпосередньо з діяльністю підприємства, рівнем використання його виробничих ресурсів і потенціалу. Саме внутрішні можливості найчастіше стають основою для проведення аналітичних досліджень та пошуку шляхів підвищення ефективності роботи.

На другому етапі резерви класифікують за характером розвитку виробництва на екстенсивні та інтенсивні. Екстенсивний шлях передбачає збільшення виробничих можливостей за рахунок залучення додаткових ресурсів, розширення потужностей або зростання обсягів витрат. Проте такий підхід залежить зазвичай від фінансових можливостей підприємства та повинен бути економічно обґрунтованим. Інтенсивний напрям полягає у більш ефективному використанні наявних ресурсів, удосконаленні виробничих і збутових процесів, підвищенні продуктивності праці та якості продукції. Саме тому інтенсифікація діяльності забезпечує стабільний розвиток підприємства, зростання прибутковості та зміцнення його фінансового стану.

На третьому етапі дослідження резервів аналізують організацію виробничого процесу та можливості її вдосконалення. Особливу увагу повинні приділяти забезпеченню ритмічності виробництва і збуту продукції відповідно до встановлених планів та договірних зобов'язань. Ритмічна робота підприємства означає стабільний і рівномірний випуск деталей, напівфабрикатів і готової продукції у визначені строки. Порушення ритму виробництва може призводити до збоїв у роботі окремих підрозділів,

погіршення якості продукції, затримок поставок та невиконання умов договорів. Причинами таких відхилень можуть бути нестача сировини, перебої у постачанні, простої обладнання, зміни виробничих завдань або недостатній рівень запасів напівфабрикатів. Під час аналізу ці фактори необхідно виявити та оцінити їхній вплив на результати діяльності підприємства.

На четвертому етапі визначають резерви збільшення обсягів реалізації продукції та зростання доходу від продажів. Для цього аналізують можливості нарощування товарного випуску, а також скорочення залишків нереалізованої продукції на кінець звітного періоду. Важливим напрямом є оцінка змін у незавершеному виробництві, оскільки частина таких запасів є необхідною для безперервності та ритмічності виробничого процесу. Водночас понаднормативні залишки можуть стримувати зростання обсягів реалізації та знижувати ефективність використання ресурсів. На обсяг незавершеного виробництва впливають тривалість виробничого циклу, особливості формування витрат у процесі виготовлення продукції та середньодобові обсяги випуску. Саме комплексний аналіз цих факторів дає змогу виявити додаткові резерви підвищення результативності діяльності підприємства.

Важливим аспектом аналізу резервів реалізації продукції є оцінка формування зміни структури обсягу реалізації за рахунок зміни кількості проданої продукції, її трудомісткості, власних матеріальних витрат на кооперовані поставки напівфабрикатів і комплектуючих виробів, прибутку та залишків нереалізованої продукції.

У сучасних умовах процес пошуку та мобілізації резервів виробництва має базуватися на використанні інноваційного інструментарію, зокрема інтелектуального аналізу великих даних та методів машинного навчання. Застосування таких технологій дозволяє ідентифікувати приховані можливості підприємства, які не фіксуються традиційними методами аналізу, та формувати на їх основі стратегії інтенсивного розвитку. Особливу увагу слід приділяти екологічному аспекту: виявлення резервів має супроводжуватися впровадженням ресурсозберігаючих та безвідходних технологій, що забезпечує не лише економічну вигоду, а й збереження природного середовища.

Крім того, ефективність реалізації продукції сьогодні прямо залежить від якості обробки цифрових масивів інформації, що накопичуються в процесі виробництва. Інтеграція аналітичних платформ зі штучним інтелектом у систему управління дозволяє оптимізувати витрати ресурсів та підвищити загальну результативність бізнес-моделі. Таким чином, для проведення комплексного аналізу резервів необхідно поєднувати технологічну модернізацію з принципами екологічної та цифрової трансформації.

Отже виявлення та використання резервів відіграє важливу роль в економічному аналізі, оскільки дозволяє підвищити ефективність діяльності підприємства. Залучення виробничих ресурсів дає змогу збільшити обсяги випуску продукції та покращити її якість при відносно невеликих додаткових інвестиціях і незначному зростанні витрат матеріалів, палива та енергії. Рациональне використання наявних виробничих резервів забезпечує економію суспільної праці, підвищення її продуктивності, зниження собівартості продукції та зростання внутрішньовиробничих заощаджень. Загалом саме ефективне використання резервів є одним із найбільш доцільних і вигідних способів підвищення результативності виробництва.

Список використаних джерел:

1. Аналіз резервів виробництва і продажу продукції. URL: https://pidru4niki.com/1835010841892/ekonomika/analiz_rezerviv_virobnitstva_prodzahu_produktsiyi

2. Класифікація факторів і резервів підвищення ефективності виробництва. URL: <https://epi.cc.ua/klassifikatsiya-faktorov-rezervov-povysheniya-25864.html>
3. Краузе О., Синькевич Н., Юрик Н. Економічний аналіз та контроль кризових явищ у діяльності підприємств. *Галицький економічний вісник*. 2024. № 1. С. 14-24. URL: <https://galicianvisnyk.tntu.edu.ua/?art=1254>
4. Аналіз резервів виробництва і реалізації продукції. URL: <https://studfile.net/preview/5740281/page:13/>
5. Синькевич Н., Краузе О. Економічний аналіз: перспективи розвитку в умовах діджиталізації економіки. *Галицький економічний вісник*. 2023. № 2 (81). С 7-15. DOI: https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2023.02.007
6. Гарасимюк Юлія, Синькевич Надія . Економічний аналіз у системі бізнес-планування діяльності організації: збірник тез доповідей V Міжнародної науково-практичної конференції (м. Тернопіль, 15-16 травня, 2025 р.). Тернопіль, ФОП Паляниця В.А., 2025. с.76-78.
7. Королюк Т. М., Краузе О. І. Первинні документи в бухгалтерському обліку підприємства в умовах цифрової економіки. Трансформація бізнесу для сталого майбутнього: дослідження, цифровізація та інновації: колективна монографія /за ред. д.е.н., проф. О. А. Сороківської. Тернопіль: ФОП Паляниця В.А., 2024. С. 26-35.

УДК 657

Сергій Співак, Олексій Дерейчук

*Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Тернопіль,
Україна*

ОБЛІК ТА ФОРМУВАННЯ ВИТРАТ ТОРГОВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Spivak Serhii, Oleksii Dereichuk

Ternopil Ivan Puluj National Technical University, Ternopil, Ukraine

ACCOUNTING AND FORMATION OF COSTS OF TRADING ENTERPRISES

Ефективність діяльності торговельних підприємств значною мірою залежить від рівня організації обліку витрат та якості інформації, що використовується для прийняття управлінських рішень. В умовах посилення конкурентної боротьби, нестабільності економічного середовища та постійного зростання вартості ресурсів питання формування витрат набувають особливої актуальності.

Витрати є одним із найважливіших показників діяльності підприємства, оскільки безпосередньо впливають на фінансовий результат, рівень прибутковості та конкурентоспроможність суб'єкта господарювання. Раціональна організація обліку витрат забезпечує можливість контролю за використанням ресурсів, виявлення резервів економії та підвищення ефективності господарської діяльності.

У сучасній економічній літературі витрати розглядаються як грошове вираження використаних ресурсів підприємства, необхідних для здійснення господарської діяльності та отримання доходу.

Відповідно до Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 16 «Витрати», витратами визнаються зменшення економічних вигід у вигляді вибуття активів або збільшення зобов'язань, які призводять до зменшення власного капіталу підприємства [2].

Для торговельних підприємств витрати мають специфічний характер, оскільки основним видом діяльності є придбання та реалізація товарів. На відміну від виробничих підприємств, у структурі витрат торговельних організацій переважають витрати, пов'язані із закупівлею, транспортуванням, зберіганням та реалізацією товарів.

Обґрунтоване формування витрат є необхідною умовою забезпечення ефективної діяльності підприємства та досягнення стратегічних цілей його розвитку.

Для цілей бухгалтерського обліку та управління витрати торговельних підприємств класифікують за різними ознаками. Зокрема, за видами діяльності витрати поділяються на: операційні; фінансові; інвестиційні та інші витрати.

Найбільшу питому вагу в діяльності торговельних підприємств займають операційні витрати [3].

Бухгалтерський облік витрат торговельних підприємств здійснюється відповідно до вимог національних стандартів бухгалтерського обліку та Плану рахунків бухгалтерського обліку.

Для узагальнення інформації про витрати використовуються рахунки класу 9 «Витрати діяльності»:

- 90 «Собівартість реалізації»;
- 92 «Адміністративні витрати»;
- 93 «Витрати на збут»;
- 94 «Інші витрати операційної діяльності»;
- 95 «Фінансові витрати»;
- 97 «Інші витрати».

Особливе значення має правильна організація аналітичного обліку витрат, який доцільно вести за: структурними підрозділами; центрами відповідальності; товарними групами; видами діяльності; статтями витрат.

Така деталізація дозволяє здійснювати ефективний контроль за використанням ресурсів та оцінювати результативність окремих напрямів діяльності [4].

Одним із ключових завдань бухгалтерського обліку є правильне визначення собівартості реалізованих товарів. Формування собівартості залежить від обраного підприємством методу оцінки вибуття запасів.

Відповідно до П(С)БО 9 «Запаси» можуть застосовуватися: метод ФІФО; метод середньозваженої собівартості; метод ідентифікованої собівартості.

Для більшості торговельних підприємств найбільш поширеним є метод ФІФО, який забезпечує найбільш об'єктивне відображення руху товарів.

Правильне визначення собівартості реалізованих товарів є важливою передумовою достовірного формування фінансового результату діяльності підприємства.

Сучасна система управління підприємством потребує не лише обліку витрат, а й їх аналізу та контролю. З цією метою доцільно використовувати елементи управлінського обліку. Управлінський облік забезпечує керівництво підприємства інформацією щодо причин виникнення витрат та можливостей їх оптимізації.

Використання сучасних методів управління витратами дозволяє: підвищити рентабельність діяльності; скоротити непродуктивні витрати; покращити фінансові результати; підвищити конкурентоспроможність підприємства [5].

Витрати є важливою економічною категорією та одним із ключових об'єктів бухгалтерського обліку торговельних підприємств. Ефективна організація їх обліку забезпечує формування достовірної інформації про результати діяльності підприємства, сприяє підвищенню якості управлінських рішень та створює передумови для забезпечення прибутковості господарської діяльності.

Особливості діяльності торговельних підприємств визначають специфіку формування витрат, серед яких найбільшу питому вагу займає собівартість реалізованих товарів та витрати на збут. У сучасних умовах важливими напрямками розвитку системи обліку витрат є автоматизація облікових процесів, розвиток управлінського обліку та використання сучасних інформаційних технологій. Це дозволить підвищити ефективність використання ресурсів та забезпечити стійкий розвиток підприємств торгівлі.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» № 996-ХІV від 16.07.1999 р.
2. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати».
3. Голов С.Ф. Бухгалтерський облік в Україні: теорія і практика. Київ: Лібра, 2022.
4. Королюк Т., Співак С., Капустяк Р. Організаційні аспекти бухгалтерського обліку на підприємстві. Галицький економічний вісник. 2024. Том 89. № 4. С. 63-69. DOI: https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2024.04.063
5. Співак С., Королюк Т., Капустяк Р., Сушинський В. Удосконалення механізму управління витратами підприємства в сучасних умовах. Галицький економічний вісник. 2025. Том 94. № 3. С. 49-56. DOI: https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2025.03.049

УДК 331

Артур Змієвський, Надія Синькевич

*Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Тернопіль,
Україна*

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ ЕКОНОМІЧНОГО АНАЛІЗУ: ВІД РЕТРОСПЕКТИВИ ДО ПРЕДИКТИВНОГО МОДЕЛЮВАННЯ

Artur Zmiievskiy, Nadiya Synkevych

Ternopil Ivan Puluj National Technical University, Ternopil, Ukraine

DIGITAL TRANSFORMATION OF ECONOMIC ANALYSIS: FROM RETROSPECTIVE TO PREDICTIVE MODELING

У сучасних умовах глобалізації та тотальної цифровізації традиційні підходи до економічного аналізу поступово втрачають свою ефективність. На тлі стрімких технологічних змін та зростаючої конкуренції, суб'єкти господарювання стикаються з необхідністю перегляду фундаментальних засад обробки фінансової інформації. Ретроспективний аналіз, який базується на вивченні подій минулого, більше не може слугувати єдиним орієнтиром для стратегічного планування, оскільки він констатує факти, але не дозволяє превентивно реагувати на майбутні виклики.

Сьогодні критичною вимогою часу є предиктивність. Вона полягає у здатності аналітичних систем передбачати фінансові результати та потенційні ризики ще до їх фактичного виникнення. Зазначений аспект набуває особливої важливості для вітчизняних підприємств, що функціонують в умовах високої волатильності українського ринку та перманентної невизначеності, викликаній воєнним станом та логістичними розривами. Предиктивна аналітика стає інструментом забезпечення стійкості, дозволяючи моделювати траєкторію розвитку компанії на основі багатофакторних прогнозів. Методологічний базис сучасного економічного аналізу має спиратися на глибоку інтеграцію фінансових показників із технологіями великих даних (Big Data). Використання Big Data дозволяє залучати до аналізу не лише структуровану звітність, а й величезні масиви неструктурованої інформації: ринкові тренди, активність споживачів у соціальних мережах, макроекономічні звіти та навіть геополітичні новини. Замість використання лише стандартних форм звітності, таких як Баланс чи Звіт про фінансові результати, пропонується комплексне впровадження динамічних моделей, які оновлюються в режимі реального часу та забезпечують цілісну картину стану бізнес-процесів.

Основними інструментами такого переходу виступають методи сценарного моделювання, зокрема імітаційне моделювання Монте-Карло. Цей метод дозволяє оцінювати ймовірність отримання прибутку за різних макроекономічних сценаріїв, враховуючи тисячі випадкових змінних — від коливань валютних курсів до затримок у постачанні сировини. Такий підхід дає змогу керівництву приймати рішення не на основі інтуїції, а спираючись на математично обґрунтовані ймовірності. Окрім цього, важливу роль відіграє інтелектуальний аналіз даних (Data Mining), який забезпечує виявлення прихованих закономірностей між операційними витратами та кінцевою маржинальністю бізнесу. Використання алгоритмів машинного навчання дозволяє знаходити аномалії в витратах, які часто ігноруються стандартними бухгалтерськими методами. Не менш значущою є розробка систем випереджальних індикаторів для безперервного моніторингу нефінансових показників, таких як рівень задоволеності клієнтів (NPS) або швидкість виконання логістичних операцій. Ці індикатори є латентними провісниками фінансових змін: погіршення сервісу сьогодні неминуче призведе до падіння виторгу завтра. Для підвищення якості прийняття управлінських

рішень та системної цифровізації аналітичної роботи доцільно реалізувати послідовний алгоритм впровадження адаптивного аналізу. Цей процес починається з етапу збору та очищення даних (Data Cleaning). На цьому етапі використовуються автоматизовані алгоритми обробки первинної інформації, що дозволяє мінімізувати вплив «людського фактора» та суттєво зменшити кількість помилок у звітності. Дані консоліднуються в єдиних сховищах (Data Warehouses), де вони стають доступними для крос-функціонального аналізу.

Наступним кроком є проведення діагностичного аналізу, що базується на факторному аналізі відхилень у режимі реального часу. Завдяки впровадженню BI-систем (Business Intelligence), керівництво отримує можливість миттєво виявляти центри виникнення збитків. Це дозволяє здійснювати точковий вплив на проблемні ділянки бізнесу, не чекаючи закриття звітного періоду. Такий моніторинг забезпечує максимальну прозорість усіх грошових потоків та ефективність використання ресурсів.

Завершальним етапом стає безпосереднє предиктивне моделювання. У межах цього етапу будуються регресійні моделі фінансової стійкості для своєчасного визначення ризику банкрутства на ранніх стадіях розвитку кризових явищ. Використання нейронних мереж дозволяє будувати самонавчальні моделі, які з кожним новим масивом даних стають точнішими. Це дає підприємству стратегічну перевагу у вигляді «часового лагу», необхідного для впровадження антикризових заходів.

Особливу увагу в контексті зазначених змін слід приділити трансформації ролі фінансового аналітика. В умовах тотальної цифровізації він перестає бути звичайним реєстратором господарських операцій і перетворюється на стратегічного архітектора бізнес-процесів. Сучасний аналітик повинен володіти навичками роботи з мовами програмування (Python, R) та інструментами візуалізації даних. Його завданням стає не підготовка звітів, а інтерпретація результатів моделювання для топ-менеджменту.

Аналіз досвіду передових компаній переконливо свідчить, що впровадження повноцінних систем предиктивного аналізу дозволяє скоротити операційні витрати підприємства на 12-18 відсотків. Такий економічний ефект досягається насамперед за рахунок грамотної оптимізації оборотного капіталу, превентивного уникнення касових розривів та мінімізації надлишкових запасів на складах. Цифровізація аналізу дозволяє вивільнити ресурси, які раніше витрачалися на рутинну обробку даних, та спрямувати їх на інноваційний розвиток.

Отже, економічний аналіз в епоху цифрових трансформацій слід розглядати не просто як механічний розрахунок фінансових коефіцієнтів, а як комплексну систему інтелектуальної підтримки управлінських рішень. Перехід суб'єктів господарювання до використання нейромережевих моделей та хмарних технологій аналізу дозволяє їм не лише успішно адаптуватися до кризових явищ, а й формувати стійкі конкурентні переваги завдяки високій швидкості реагування на будь-які ринкові коливання. Впровадження цифрового аналізу стає не просто технічним оновленням, а зміною парадигми управління, де дані є головним стратегічним активом підприємства.

Список використаних джерел:

1. Реслер М., Лінтур І., Цигак О. Цифрова економіка: виклики та можливості. Економіка та суспільство. 2024. Вип. 64. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-64-117>.
2. Трансформація бізнесу для сталого майбутнього: дослідження, цифровізація та інновації : монографія / за ред. О. А. Сороківської. Тернопіль : ФОП Паляниця В. А., 2024. 593 с.

3. World Economic Forum. The Future of Jobs Report 2023. Geneva, 2023. 296 p. URL: <https://www.weforum.org/reports/the-future-of-jobs-report-2023> (дата звернення: 14.05.2026).
4. Краузе О., Бойко О. Роль хмарних технологій в удосконаленні обліково-аналітичних процесів / Трансформація бізнесу для сталого майбутнього: дослідження, цифровізація та інновації: монографія /за ред. д.е.н., проф. О. А. Сороківської. Тернопіль: ФОП Паляниця В.А., 2024. С. 36-45. URL: <https://elartu.tntu.edu.ua/handle/lib/46506>
5. Синькевич Н., Краузе О. Економічний аналіз: перспективи розвитку в умовах діджиталізації економіки. *Галицький економічний вісник*. 2023. № 2 (81). С 7-15. DOI: https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2023.02.007
6. Шведа Н., Краузе О. Трансформація бізнес-моделей в умовах цифрової економіки. *Соціально-економічні проблеми і держава* (електронний журнал). 2023. Вип. 1 (28). С. 86- 94. DOI: <https://doi.org/10.33108/sepd2023.01.086>
7. Краузе О., Синькевич Н., Юрик Н. Економічний аналіз та контроль кризових явищ у діяльності підприємств. *Галицький економічний вісник*. 2024. № 1. С. 14-24. URL: <https://galicianvisnyk.tntu.edu.ua/?art=1254>
8. Королюк Т. М., Краузе О. І. Первинні документи в бухгалтерському обліку підприємства в умовах цифрової економіки. Трансформація бізнесу для сталого майбутнього: дослідження, цифровізація та інновації: колективна монографія /за ред. д.е.н., проф. О. А. Сороківської. Тернопіль: ФОП Паляниця В.А., 2024. С. 26-35.
9. Korolyuk T., Spivak S., Uhryn V., Kizyma A. Impact of Digitalization on the Tax System: New Approaches to Digital Taxation and Reporting. 2025 15th International Conference on Advanced Computer Information Technologies (ACIT). Šibenik, Croatia, 17-19 September 2025, pp. 420-424. DOI: <https://doi.org/10.1109/ACIT65614.2025.11185459>.

УДК 657

Тетяна Королюк

*Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Тернопіль,
Україна*

РОЛЬ ПЕРВИННИХ ДОКУМЕНТІВ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЯКОСТІ ТА ДОКАЗОВОСТІ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

Tetyana Korolyuk

Ternopil Ivan Puluj National Technical University, Ternopil, Ukraine

THE ROLE OF PRIMARY DOCUMENTS IN ENSURING THE QUALITY AND EVIDENTIARY VALUE OF ACCOUNTING

Первинні документи є фундаментальною основою системи бухгалтерського обліку. Відповідно до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» вони слугують підставою для відображення господарських операцій, забезпечуючи суцільне та безперервне документування діяльності суб'єкта господарювання [1].

Ефективна організація документообігу дозволяє мінімізувати ризики виникнення фінансових втрат, що є критично важливим для стабільності суб'єктів господарювання в сучасних умовах. У сучасних умовах господарювання, які характеризуються високою динамічністю та нестабільністю, якість первинної документації набуває особливого значення, адже саме вона стає головним доказовим інструментом під час контрольних заходів. Законодавче визначення наголошує, що документи містять відомості про операцію, а не лише підтверджують її факт, саме наявність обов'язкових реквізитів (згідно зі ст. 9 Закону № 996) надає документу юридичної сили та доказовості [2]. Систематизація первинних даних є фундаментом для прийняття обґрунтованих управлінських рішень та стратегічного планування розвитку суб'єкта господарювання.

Якість бухгалтерського обліку безпосередньо залежить від точності фіксування даних у первинних носіях. Помилка або формальний підхід до складання первинного документа на початковому етапі призводять до накопичення викривленої інформації в облікових регістрах, що врешті-решт відображається у фінансовій звітності та знижує її аналітичну цінність. Саме тому відповідальність працівників за коректне оформлення документів є невід'ємною складовою професійної етики бухгалтерів.

Аналізуючи підходи до розуміння доказовості, варто виокремити три ключові компоненти, що забезпечують юридичну надійність облікової інформації:

1. Юридична формалізація. Кожен документ повинен містити обов'язкові реквізити, передбачені ст. 9 Закону України № 996 [1]. Відсутність хоча б одного з них може стати підставою для визнання операції недійсною з податковими наслідками для суб'єкта господарювання. Дослідження практики показують, що найбільш поширеними помилками є нечітке визначення змісту господарської операції та відсутність підписів уповноважених осіб. Відповідність документації вимогам законодавства захищає бізнес від безпідставних претензій з боку контролюючих органів.

2. Цифрова трансформація. Перехід на електронний документообіг (ЕДО) радикально змінив підхід до доказовості. Використання кваліфікованих електронних підписів (КЕП) не лише прискорює бізнес-процеси, але й забезпечує незмінність документа з моменту його підписання [3]. Це створює надійний «аудиторський слід», який є значно легшим для перевірки, ніж паперові архіви. Впровадження автоматизованих систем дозволяє забезпечити захист даних від несанкціонованих виправлень та забезпечити високий рівень безпеки інформації.

Нижче наведено порівняльний аналіз способів документування (табл. 1).

Таблиця 1

Порівняльна характеристика паперового та електронного документообігу

Критерій порівняння	Паперові документи	Електронні документи
Швидкість передачі	Низька (пошта, кур'єр)	Миттєва (інтернет)
Ризик втрати/пошкодження	Високий	Низький (резервне копіювання)
Доказовість	Потребує фізичного підпису	Висока (КЕП, мітки часу)
Витрати на архівування	Високі (оренда приміщень)	Мінімальні (хмарні сховища)

Дослідження показують, що інвестиції у системи автоматизованого документообігу (ERP-системи) знижують імовірність виникнення технічних помилок, що безпосередньо підвищує довіру до фінансової звітності суб'єкта господарювання з боку інвесторів та кредиторів. Сучасні ERP-системи не лише фіксують операції, але й здійснюють автоматичну перевірку на відповідність критеріям доказовості.

Останні роки доводять, що суб'єкти господарювання повинні мати надійні механізми підтвердження операцій у разі втрати доступу до первинних документів (наприклад, через воєнні дії чи знищення серверів). Сучасна практика свідчить про необхідність використання хмарних сховищ та дублювання даних як елемента системи внутрішнього контролю.

3. Системність та внутрішній контроль. Первинний документ не існує ізольовано. Якість обліку забезпечується його інтеграцією в систему внутрішнього контролю. Важливим є налагодження взаємозв'язку між первинною документацією та відповідними обліковими регістрами, що дозволяє аудитору або інспектору простежити шлях операції від виникнення до фінансового результату.

У сучасних умовах господарювання, що вимагають від суб'єкта господарювання високої соціальної відповідальності та прозорості, первинна документація трансформується з формального обов'язку у стратегічний актив. Розуміння цінності первинних документів сприяє формуванню корпоративної культури, що базується на принципах професійної відповідальності та відкритості.

Отже, первинні документи виступають не просто паперовим або електронним носієм інформації, а головним аргументом у суперечках з контрагентами та державними органами. Забезпечення якості обліку можливе лише за умови безперервного контролю за змістом та своєчасністю складання первинних документів. Майбутнє розвитку системи бухгалтерського обліку полягає в повній автоматизації документообігу та переході до превентивного аудиту, де первинний документ стає цифровим об'єктом, що миттєво підтверджує легітимність кожної господарської операції. Така трансформація забезпечить прозорість фінансових потоків та підвищить загальний рівень довіри до економічної системи в цілому.

Список використаних джерел:

1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 р. № 996-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text> (дата звернення: 14.05.2026).
2. Положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку: Наказ Міністерства фінансів України від 24.05.1995 № 88. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/DG190105> (дата звернення: 14.05.2026).

3. Про електронні документи та електронний документообіг: Закон України від 22.05.2003 р. № 851-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-15#Text> (дата звернення: 14.05.2026).
4. Королук Т. М., Краузе О. І. Первинні документи в бухгалтерському обліку підприємства в умовах цифрової економіки. Трансформація бізнесу для сталого майбутнього: дослідження, цифровізація та інновації: колективна монографія /за ред. д.е.н., проф. О. А. Сороківської. Тернопіль: ФОП Паляниця В.А., 2024. С. 26-35.
5. Korolyuk T., Spivak S., Uhryn V., Kizyma A. Impact of Digitalization on the Tax System: New Approaches to Digital Taxation and Reporting. 2025 15th International Conference on Advanced Computer Information Technologies (ACIT). Šibenik, Croatia, 17-19 September 2025, pp. 420-424. DOI: <https://doi.org/10.1109/ACIT65614.2025.11185459>.
6. Бойко О., Синькевич Н. Внутрішній аудит як інструмент підвищення конкурентоспроможності підприємства. Галицький економічний вісник. 2025. Том 97. № 6. С. 93-104.
7. Краузе О., Бойко О. Роль хмарних технологій в удосконаленні обліково-аналітичних процесів / Трансформація бізнесу для сталого майбутнього: дослідження, цифровізація та інновації: монографія /за ред. д.е.н., проф. О. А. Сороківської. Тернопіль: ФОП Паляниця В.А., 2024. С. 36-45. URL: <https://elartu.tntu.edu.ua/handle/lib/46506>

УДК 657.62.338

Павліна Магас, Надія Синькевич

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Тернопіль,
Україна

**КОМПЛЕКСНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ ТРУДОВИХ РЕСУРСІВ ТА
СТРАТЕГІЧНОЇ ЗАБЕЗПЕЧЕНОСТІ НИМИ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ
РИНКОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ**

Pavlina Mahas, Nadiya Synkevych

Ternopil Ivan Puluj National Technical University, Ternopil, Ukraine

**COMPREHENSIVE ECONOMIC ANALYSIS OF LABOR RESOURCES AND
STRATEGIC PROVISION FOR ENTERPRISES IN CONDITIONS OF MARKET
TRANSFORMATION**

В умовах постіндустріального розвитку та переходу до економіки знань, трудові ресурси трансформуються з пасивного фактору виробництва у стратегічний інтелектуальний капітал. На сучасному етапі розвитку українських підприємств, що функціонують у стані високої невизначеності та воєнних ризиків, аналіз забезпеченості персоналом набуває особливої гостроти. Людський потенціал є єдиним ресурсом, здатним до самовідтворення, адаптації та генерації інновацій, що робить його ключовим детермінантом конкурентоспроможності. Ефективність функціонування будь-якої виробничої системи безпосередньо залежить від того, наскільки якісно проведено аналітичну оцінку трудового потенціалу, оскільки будь-які помилки у кадровому плануванні призводять до стратегічних фінансових втрат.

Глибокий економічний аналіз забезпеченості трудовими ресурсами має бути багаторівневим та охоплювати кількісні, якісні та результативні показники. Першочерговим завданням аналізу є оцінка **кількісної забезпеченості**. Це передбачає не просто зіставлення фактичної чисельності з плановою, а детальний розгляд структури персоналу за категоріями: промислово-виробничий персонал (ПВП) та персонал невиробничих підрозділів. В межах ПВП критично важливо аналізувати співвідношення між основними робітниками, які безпосередньо створюють продукт, та допоміжними, що забезпечують обслуговування. Оптимізація цього співвідношення є першим кроком до зниження собівартості продукції.

Другим важливим вектором є **якісний аналіз трудового потенціалу**. У сучасних умовах професійна компетентність має випереджати технологічний розвиток. Аналіз включає оцінку:

- **Освітнього рівня:** відповідність дипломів та сертифікатів займаним посадам;
- **Кваліфікаційного складу:** порівняння середнього тарифного розряду робітників із середнім розрядом робіт. Якщо розряд робіт вищий за розряд робітників - підприємство ризикує отримати низьку якість продукції та поламки обладнання;
- **Стажу та досвіду:** аналіз професійної зрілості колективу та здатності до наставництва. Окремий масив аналітичної роботи присвячений **руху робочої сили та стабільності трудового колективу**. Показники плинності кадрів є лакмусовим папірцем стану внутрішнього середовища підприємства. Висока плинність (понад 10-12% на рік) свідчить про системні проблеми: відсутність дієвої мотивації, незадовільні умови праці або конфліктний менеджмент. Аналіз причин звільнення (за власним бажанням, через порушення дисципліни або за скороченням) дозволяє розробити заходи щодо закріплення молодих спеціалістів та збереження досвідчених кадрів.

Третій, найбільш змістовний блок аналізу — **ефективність використання робочого часу**. Робочий час є специфічним ресурсом, який неможливо накопичити. Аналітик повинен досліджувати фонд робочого часу (ФРЧ), виявляючи:

1. **Цілоденні втрати:** хвороби, відпустки з дозволу адміністрації, прогули;
2. **Внутрішньозмінні втрати:** несвоєчасне постачання сировини, ремонт обладнання, порушення енергопостачання.

Розрахунок впливу цих втрат на обсяг випуску продукції дозволяє визначити реальний резерв росту без залучення додаткових інвестицій.

Четвертим аспектом є **аналіз продуктивності праці та фонду оплати праці (ФОП)**. Продуктивність праці є результируючим показником всієї кадрової політики. Аналіз має виявити фактори, що впливають на виробіток одного працюючого: від впровадження нової техніки до підвищення інтенсивності праці. Критично важливим для фінансової стійкості підприємства є дотримання пропорції: темпи росту продуктивності праці повинні випереджати темпи росту середньої заробітної плати. Якщо ця пропорція порушується, собівартість продукції зростає, а прибуток зменшується, що веде до втрати ринкових позицій.

В контексті сучасних викликів, аналіз також повинен включати **оцінку соціально- психологічного клімату та рівня діджиталізації**. Використання HR-аналітики, автоматизованих систем обліку робочого часу та KPI-показників дозволяє зробити процес аналізу безперервним та прозорим. В умовах 2025 року особливого значення набуває аналіз адаптивності персоналу до дистанційної роботи та цифрових інструментів управління, що стає гарантом стійкості бізнесу в кризових ситуаціях.

Резюмуючи проведений аналіз, можна стверджувати, що забезпечення підприємства трудовими ресурсами — це не статичний стан, а динамічний процес, що потребує постійного моніторингу. Основні завдання аналізу зміщуються від простого обліку чисельності до стратегічного управління талантами та потенціалом. Тільки системний підхід, що поєднує кількісну оцінку, аналіз ефективності використання часу та аудит системи мотивації, дозволяє сформувати кадровий фундамент, здатний витримати ринкові шоки. Економічний аналіз у цій сфері виступає навігатором, що вказує на зони ризику та приховані можливості для інтенсивного розвитку підприємства у довгостроковій перспективі.

Список використаних джерел:

1. Головка Т. В. Стратегічний аналіз: навч. посібник. К.: КНЕУ, 2022. 198 с.
2. Череп А. В., Телін С. В. Стратегічне управління витратами як інструмент підвищення конкурентоспроможності підприємства. *Економіка та суспільство*. 2023. № 48.
3. Грідін О. В. Актуальні проблеми та основні напрями подолання дефіциту кадрів. *Економіка та суспільство*. 2022. № 38.
4. Краузе О., Бойко О. Роль хмарних технологій в удосконаленні обліково-аналітичних процесів / Трансформація бізнесу для сталого майбутнього: дослідження, цифровізація та інновації: монографія /за ред. д.е.н., проф. О. А. Сороківської. Тернопіль: ФОП Паляниця В.А., 2024. С. 36-45. URL: <https://elartu.tntu.edu.ua/handle/lib/46506>
5. Синькевич Н., Краузе О. Економічний аналіз: перспективи розвитку в умовах діджиталізації економіки. *Галицький економічний вісник*. 2023. № 2 (81). С 7-15. DOI: https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2023.02.007
6. Краузе О. І., Юрик Н. Є. Соціальна відповідальність суб'єктів ринку праці. *Електронне наукове видання «Публічне адміністрування та національна безпека»*. 2023. №4 (34). DOI: <https://doi.org/10.25313/2617-572X-2023-4-8859>
7. Краузе О., Синькевич Н., Юрик Н. Економічний аналіз та контроль кризових явищ у діяльності підприємств. *Галицький економічний вісник*. 2024. № 1. С. 14-24. URL: <https://galicianvisnyk.tntu.edu.ua/?art=1254>

УДК 330.101.8

Олександра Мершін

*Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Тернопіль,
Україна*

МЕТОДИ ЕКОНОМІЧНОГО АНАЛІЗУ ТА ЇХ ХАРАКТЕРИСТИКА

Mershin Oleksandra

Ternopil Ivan Puluj National Technical University, Ternopil, Ukraine

METHODS OF ECONOMIC ANALYSIS AND THEIR CHARACTERISTICS

Економічний аналіз є однією з ключових складових системи управління підприємством, адже саме він забезпечує керівництво необхідною інформацією для прийняття обґрунтованих рішень. У сучасних умовах господарювання підприємства функціонують у складному та динамічному середовищі, де постійно змінюються ринкові умови, рівень конкуренції, ціни на ресурси та вимоги споживачів. У таких обставинах особливо важливим є вміння своєчасно оцінювати фінансово-господарську діяльність і знаходити резерви її покращення. Методи економічного аналізу являють собою систему способів і прийомів дослідження економічних процесів та явищ, які дозволяють виявити їхні закономірності, взаємозв'язки та вплив окремих факторів на кінцеві результати діяльності підприємства. Саме методи визначають інструментарій аналітика та впливають на глибину і точність отриманих результатів. Важливо зазначити, що всі методи економічного аналізу застосовуються не ізольовано, а в комплексі. Це дає змогу отримати більш повну картину діяльності підприємства, уникнути помилкових висновків та забезпечити об'єктивність дослідження. Одним із найпростіших, але водночас найважливіших методів є метод порівняння. Його сутність полягає у зіставленні фактичних показників із базовими значеннями, такими як планові показники, дані минулих періодів або середньогалузеві показники. Порівняння дозволяє визначити, наскільки ефективно працює підприємство, чи досягає воно поставлених цілей, а також які зміни відбулися в його діяльності. Наприклад, порівняння виручки за різні роки дозволяє оцінити динаміку розвитку підприємства, а аналіз відхилень від плану — виявити проблемні ділянки.

Наступним важливим методом є метод групування. Його сутність полягає у розподілі сукупності економічних даних на однорідні групи за певними ознаками. Це дозволяє систематизувати інформацію та зробити її більш зрозумілою для аналізу. Групування може здійснюватися за різними критеріями: за видами витрат, за структурою доходів, за категоріями персоналу або за рівнем рентабельності. Завдяки цьому методу можна виявити внутрішню структуру явищ і визначити, які елементи мають найбільший вплив на загальний результат діяльності підприємства.

Важливу роль в економічному аналізі відіграє індексний метод. Він використовується для дослідження зміни складних економічних явищ у часі або просторі. За допомогою індексів можна визначити, як зміна окремих факторів впливає на загальний результат. Наприклад, виручка підприємства залежить від двох основних чинників — ціни та кількості реалізованої продукції. Індексний метод дозволяє окремо оцінити вплив кожного з них. Це робить аналіз більш точним і глибоким, оскільки дає можливість зрозуміти причини змін показників.

Факторний аналіз є одним із найважливіших і найскладніших методів економічного дослідження. Його головна мета полягає у визначенні впливу окремих факторів на результативний показник. Наприклад, на прибуток підприємства впливають обсяг реалізації продукції, її собівартість, рівень цін та ефективність використання ресурсів. Факторний аналіз дозволяє визначити, який саме фактор і в якій мірі сприяв зміні кінцевого результату. Найпоширенішими прийомами факторного

аналізу є метод ланцюгових підстановок, метод абсолютних і відносних різниць, а також інтегральний метод. Завдяки цьому методу можна не лише зафіксувати зміну показника, а й зрозуміти її причини.

Балансовий метод базується на принципі рівноваги економічних показників. Його застосування дозволяє перевіряти правильність розрахунків і виявляти можливі диспропорції у використанні ресурсів. Найбільш відомим прикладом є бухгалтерський баланс, де активи підприємства завжди дорівнюють пасивам. Крім того, балансовий метод використовується для аналізу забезпеченості підприємства ресурсами, їх надходження та використання. Це дає змогу оцінити фінансову стійкість і стабільність підприємства.

Графічний метод є допоміжним інструментом економічного аналізу, який використовується для наочного представлення даних. Він передбачає побудову графіків, діаграм, схем, що дозволяє легше сприймати інформацію та швидко виявляти тенденції. Наприклад, графічне зображення динаміки прибутку дозволяє одразу побачити періоди зростання або зниження фінансових результатів. Графічний метод є особливо корисним при аналізі великих обсягів інформації, оскільки спрощує її інтерпретацію.

Окрему групу становлять економіко-математичні методи, які активно використовуються в сучасному економічному аналізі. Вони базуються на застосуванні математичних моделей, алгоритмів та статистичних методів. До них належать кореляційно-регресійний аналіз, моделювання економічних процесів, методи оптимізації та лінійне програмування. Використання цих методів дозволяє більш точно оцінювати взаємозв'язки між показниками, прогнозувати результати діяльності та знаходити оптимальні управлінські рішення. Особливої актуальності економіко-математичні методи набувають в умовах цифровізації економіки та автоматизації управлінських процесів.

Таким чином, методи економічного аналізу утворюють цілісну систему інструментів, яка забезпечує всебічне дослідження діяльності підприємства. Кожен метод виконує свою специфічну функцію, але найбільш ефективний результат досягається при їх комплексному використанні. Завдяки цьому забезпечується об'єктивність аналізу, підвищується якість управлінських рішень і створюються умови для подальшого розвитку підприємства. Економічний аналіз у сучасних умовах є не просто інструментом оцінки, а важливою складовою стратегічного управління. Саме тому знання та правильне застосування його методів є необхідною умовою ефективної діяльності будь-якого підприємства.

Список використаних джерел:

1. Захарченко В. І., Меркулов М. М. *Економічний аналіз*. Одеса: Атлант, 2022. 352 с.
2. Ізмайлов Я. О. *Аналіз господарської діяльності підприємства в умовах цифровізації*. Київ: Центр учбової літератури, 2023. 280 с.
3. Кіндрацька Г. І., Білик М. С. *Економічний аналіз: теорія і практика*. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2022. 440 с.
4. Прохорова В. В., Узунова Н. С. *Стратегічний аналіз та управління економічним потенціалом підприємств*. Харків: Видавець Іванченко І. С., 2024. 210 с.
5. Синькевич Н., Краузе О. Економічний аналіз: перспективи розвитку в умовах діджиталізації економіки. *Галицький економічний вісник*. 2023. № 2 (81). С 7-15. DOI: https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2023.02.007
6. Краузе О., Синькевич Н., Юрик Н. Економічний аналіз та контроль кризових явищ у діяльності підприємств. *Галицький економічний вісник*. 2024. № 1. С. 14-24. URL: <https://galicianvisnyk.tntu.edu.ua/?art=1254>

УДК 657

Неля Мотрук

*Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Тернопіль,
Україна*

РОЛЬ ЕКОНОМІЧНОГО АНАЛІЗУ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Nelya Motruk

Ternopil Ivan Puluj National Technical University, Ternopil, Ukraine

THE ROLE OF ECONOMIC ANALYSIS IN THE DIGITAL ECONOMY

Сучасний етап розвитку економіки характеризується активним впровадженням цифрових технологій, що зумовлює трансформацію господарських процесів та зміну підходів до управління підприємствами. Формування цифрової економіки супроводжується широким використанням інформаційно-комунікаційних технологій, автоматизованих систем обробки даних, та цифрових платформ. У цих умовах значно зростає роль економічного аналізу як інструменту забезпечення ефективності управлінських рішень. Традиційно економічний аналіз розглядався як засіб оцінки результатів фінансово-господарської діяльності підприємства на основі даних бухгалтерського обліку та фінансової звітності. Однак у сучасних умовах його функціональне призначення істотно розширюється. Економічний аналіз набуває рис комплексного інструменту, що поєднує оцінку поточного стану підприємства з можливістю прогнозування його подальшого розвитку.

Важливою особливістю економічного аналізу в умовах цифрової економіки є використання значних обсягів даних, що надходять із різноманітних внутрішніх і зовнішніх джерел. Застосування технологій Big Data дає змогу здійснювати більш глибокий і багатофакторний аналіз економічних процесів, виявляти закономірності розвитку та формувати обґрунтовані висновки щодо діяльності підприємства.

Суттєвого значення набуває автоматизація аналітичних процедур. Використання сучасних програмних продуктів і систем бізнес-аналітики сприяє підвищенню оперативності, точності та об'єктивності аналітичної інформації. Це, у свою чергу, забезпечує зниження впливу людського фактору та підвищує якість управлінських рішень.

Одним із ключових напрямів розвитку економічного аналізу є впровадження методів прогнозування. Завдяки використанню цифрових технологій та аналітичних моделей підприємства отримують можливість оцінювати перспективи свого розвитку, прогнозувати фінансові результати та своєчасно виявляти потенційні ризики. Це є важливою передумовою забезпечення стабільності та конкурентоспроможності суб'єктів господарювання.

У сфері обліку та оподаткування економічний аналіз відіграє важливу роль у забезпеченні контролю за фінансовими потоками, оптимізації витрат та податкових зобов'язань, а також підвищенні рівня прозорості діяльності підприємства. Інтеграція облікових і аналітичних систем у цифровому середовищі створює умови для отримання актуальної інформації в режимі реального часу.

Крім того, економічний аналіз є невід'ємним елементом процесу цифрової трансформації підприємств. Він забезпечує оцінку ефективності впровадження інноваційних технологій, визначення доцільності інвестиційних рішень та формування стратегічних напрямів розвитку. Це сприяє підвищенню конкурентоспроможності та адаптації підприємств до умов динамічного ринкового середовища.

Разом із тим цифровізація економіки супроводжується виникненням нових викликів, серед яких — необхідність забезпечення інформаційної безпеки, підвищення кваліфікації персоналу та значні інвестиції у впровадження цифрових технологій. У

цьому контексті економічний аналіз виступає інструментом оцінки ризиків і обґрунтування управлінських рішень щодо їх мінімізації.

Отже, в умовах цифрової економіки економічний аналіз набуває стратегічного значення, трансформуючись у комплексний інструмент управління, що забезпечує підвищення ефективності діяльності підприємств, обґрунтованість прийняття рішень та їх адаптацію до сучасних умов господарювання.

Список використаних джерел:

1. Проскурович О. Аналіз застосування комп'ютерних технологій в економічному аналізі суб'єкта підприємництва. <https://heraldes.khmnu.edu.ua/index.php/heraldes/article/view/2180>
2. Проскурович О. Пріоритетні напрямки застосування економічного аналізу за умов діджиталізації. <https://mdes.khmnu.edu.ua/index.php/mdes/article/view/740>
3. Рибальченко Д. Економічна сутність та стратегічна роль цифрової трансформації підприємств. <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/7462>
4. Семенов А. Цифрові технології в умовах формування цифрової економіки. <https://journals.oa.edu.ua/Economy/article/view/3047>
5. Синькевич Н., Краузе О. Економічний аналіз: перспективи розвитку в умовах діджиталізації економіки. *Галицький економічний вісник*. 2023. № 2 (81). С 7-15. DOI: https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2023.02.007
6. Краузе О., Синькевич Н., Юрик Н. Економічний аналіз та контроль кризових явищ у діяльності підприємств. *Галицький економічний вісник*. 2024. № 1. С. 14-24. URL: <https://galicianvisnyk.tntu.edu.ua/?art=1254>
7. Шведа Н., Краузе О. Трансформація бізнес-моделей в умовах цифрової економіки. *Соціально-економічні проблеми і держава* (електронний журнал). 2023. Вип. 1 (28). С. 86- 94. DOI: <https://doi.org/10.33108/sepd2023.01.086>
8. Korolyuk T., Spivak S., Uhryn V., Kizyma A. Impact of Digitalization on the Tax System: New Approaches to Digital Taxation and Reporting. 2025 15th International Conference on Advanced Computer Information Technologies (ACIT). Šibenik, Croatia, 17-19 September 2025, pp. 420-424. DOI: <https://doi.org/10.1109/ACIT65614.2025.11185459>.

УДК 658.14

Іванна Наджога

*Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Тернопіль,
Україна*

АНАЛІЗ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Ivanna Nadzhoha

Ternopil Ivan Puluj National Technical University, Ternopil, Ukraine

ANALYSIS OF THE FINANCIAL STABILITY OF AN ENTERPRISE IN MODERN ECONOMIC CONDITIONS

Фінансова стійкість підприємства є однією з найважливіших характеристик його фінансового стану та ефективності діяльності. У сучасних умовах розвитку економіки України питання забезпечення стабільного функціонування підприємств набуває особливої актуальності. Посилення конкуренції на ринку, нестабільність економічної ситуації, інфляційні процеси, зміни у податковому законодавстві та вплив зовнішніх економічних факторів зумовлюють необхідність постійного контролю за фінансовим станом суб'єктів господарювання. Саме тому аналіз фінансової стійкості є важливим інструментом управління підприємством та прийняття ефективних управлінських рішень.

Фінансова стійкість характеризує здатність підприємства здійснювати свою діяльність у довгостроковій перспективі, своєчасно виконувати фінансові зобов'язання, забезпечувати безперервність виробничого процесу та підтримувати належний рівень платоспроможності. Вона свідчить про рівень фінансової незалежності підприємства, його забезпеченість власними ресурсами та ефективність використання капіталу. Стабільний фінансовий стан є основою для розвитку підприємства, залучення інвестицій, підвищення конкурентоспроможності та зміцнення позицій на ринку.

Аналіз фінансової стійкості підприємства дає можливість оцінити ефективність формування та використання фінансових ресурсів, визначити рівень залежності від зовнішніх джерел фінансування, виявити ризики та можливі загрози фінансовій безпеці. Результати такого аналізу дозволяють керівництву підприємства своєчасно реагувати на негативні зміни, приймати обґрунтовані управлінські рішення та формувати стратегію подальшого розвитку.

Основними джерелами інформації для проведення аналізу фінансової стійкості є фінансова звітність підприємства, а саме: баланс, звіт про фінансові результати, звіт про рух грошових коштів та звіт про власний капітал. На основі даних фінансової звітності здійснюється розрахунок системи показників, які характеризують рівень фінансової стійкості підприємства.

Для оцінки фінансової стійкості використовують абсолютні та відносні показники. Абсолютні показники дозволяють визначити забезпеченість запасів джерелами фінансування та встановити тип фінансової стійкості підприємства. Відносні показники характеризують структуру капіталу, рівень фінансової незалежності та ефективність використання ресурсів.

Одним із ключових показників є коефіцієнт автономії, який визначає частку власного капіталу у загальній сумі джерел фінансування підприємства. Високе значення цього коефіцієнта свідчить про фінансову незалежність підприємства та його здатність функціонувати без значної залежності від позикових коштів. Низький рівень коефіцієнта автономії може свідчити про високий рівень фінансового ризику та можливі труднощі з погашенням зобов'язань.

Важливе значення має також коефіцієнт фінансової залежності, який показує частку залученого капіталу у структурі джерел фінансування. Зростання цього показника свідчить про посилення залежності підприємства від зовнішніх кредиторів та інвесторів. Надмірне залучення позикових коштів може негативно впливати на фінансову стійкість підприємства, особливо в умовах економічної нестабільності.

Серед інших показників важливу роль відіграє коефіцієнт маневреності власного капіталу, який характеризує частку власних коштів, що знаходяться в обороті та можуть бути використані для фінансування поточної діяльності підприємства. Чим вищим є цей показник, тим більшими є можливості підприємства швидко реагувати на зміни у зовнішньому середовищі та забезпечувати стабільність господарської діяльності.

У сучасних умовах господарювання значний вплив на фінансову стійкість підприємств мають процеси цифровізації економіки, глобалізація ринків та нестабільна політична ситуація. Особливо складними є умови функціонування підприємств в Україні в період воєнного стану. Порушення логістичних зв'язків, скорочення обсягів виробництва, зростання витрат та зниження купівельної спроможності населення негативно впливають на фінансовий стан суб'єктів господарювання.

У таких умовах підприємствам необхідно приділяти особливу увагу управлінню фінансовими ресурсами та забезпеченню належного рівня фінансової стійкості.

Для підвищення рівня фінансової стійкості підприємствам доцільно впроваджувати сучасні методи фінансового менеджменту, здійснювати ефективне планування доходів і витрат, оптимізувати структуру капіталу та підвищувати рівень прибутковості діяльності. Важливим напрямом є також удосконалення системи бухгалтерського обліку та внутрішнього контролю, що сприятиме своєчасному отриманню достовірної інформації для прийняття управлінських рішень.

Не менш важливим фактором забезпечення фінансової стійкості є впровадження сучасних інформаційних технологій та автоматизація облікових процесів. Використання спеціалізованих програмних продуктів дозволяє підвищити оперативність обробки інформації, покращити контроль за фінансовими ресурсами та знизити ризик помилок у веденні бухгалтерського обліку.

Отже, фінансова стійкість підприємства є важливою умовою його ефективного функціонування та розвитку. Аналіз фінансової стійкості дозволяє оцінити рівень фінансової незалежності підприємства, виявити проблемні аспекти діяльності та визначити шляхи покращення фінансового стану. У сучасних умовах господарювання проведення систематичного аналізу фінансової стійкості є необхідною передумовою забезпечення конкурентоспроможності підприємства, мінімізації фінансових ризиків та формування ефективної стратегії розвитку.

Список використаних джерел:

1. Бутинець Ф. Ф. Бухгалтерський фінансовий облік : підручник. Житомир : ПП «Рута», 2020. 912 с. <https://studfile.net/preview/9338800/>
2. Савицька Г. В. Економічний аналіз діяльності підприємства : навч. посіб. Київ : Знання, 2019. 654 с. <https://repo.btu.kharkiv.ua/server/api/core/bitstreams/56dc99db-3158-409f-8d9a-9b84698364bf/content>
3. Ковальов В. В. Фінансовий аналіз підприємства : навчальний посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2021. 456 с. http://moodle.nati.org.ua/pluginfile.php/12685/mod_resource/content/1/Finansovyi_analiz.pdf

4. Поддєрьогін А. М. Фінанси підприємств : підручник. Київ : КНЕУ, 2020. 519 с. [Бібліотека економічної літератури: Фінанси підприємств: Підручник /А. М. Поддєрьогін. 3-тє вид., перероб. та доп. - К.: КНЕУ, 2000. - 460 с.](#)
5. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності». Міністерство фінансів України. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text>
6. Korolyuk T., Spivak S., Uhryn V., Kizyma A. Impact of Digitalization on the Tax System: New Approaches to Digital Taxation and Reporting. 2025 15th International Conference on Advanced Computer Information Technologies (ACIT). Šibenik, Croatia, 17-19 September 2025, pp. 420-424. DOI: <https://doi.org/10.1109/ACIT65614.2025.11185459>.
7. Синькевич Н., Краузе О. Економічний аналіз: перспективи розвитку в умовах діджиталізації економіки. *Галицький економічний вісник*. 2023. № 2 (81). С 7-15. DOI: https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2023.02.007
8. Шведа Н., Краузе О. Трансформація бізнес-моделей в умовах цифрової економіки. *Соціально-економічні проблеми і держава* (електронний журнал). 2023. Вип. 1 (28). С. 86- 94. DOI: <https://doi.org/10.33108/sepd2023.01.086>
9. Краузе О., Синькевич Н., Юрик Н. Економічний аналіз та контроль кризових явищ у діяльності підприємств. *Галицький економічний вісник*. 2024. № 1. С. 14-24. URL: <https://galicianvisnyk.tntu.edu.ua/?art=1254>

УДК 658.155

Олена Плєскач, Надія Синькевич

*Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Тернопіль,
Україна*

ОПТИМІЗАЦІЯ СОБІВАРТОСТІ ПРОДУКЦІЇ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПІДВИЩЕННЯ ПРИБУТКОВОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Olena Pleskach, Nadya Synkevych

Ternopil Ivan Puluj National Technical University, Ternopil, Ukraine

OPTIMIZATION OF THE COST OF PRODUCTION AS A TOOL FOR INCREASING THE PROFITABILITY OF THE ENTERPRISE

Питання мінімізації виробничих витрат у сучасному економічному середовищі набуває критичного значення, адже саме цей показник є фундаментом формування фінансових результатів компанії. Стрімке та значне подорожчання сировинних ресурсів, нестабільність енергетичного сектору, а також деструктивні економічні наслідки воєнних дій негативно впливають на витратну частину бюджетів суб'єктів господарювання. У статистичних спостереженнях ми можемо побачити, що протягом 2020–2025 років відбулося різке зростання виробничих витрат і це негативно позначилося на загальній прибутковості вітчизняних підприємств [1].

За таких обставин, вважаємо, доцільним звернути увагу на пошук та впровадження дієвих методів управління витратами. Метою нашого дослідження є розкриття теоретико-прикладних аспектів формування собівартості, вивчення її внутрішньої архітектури та розробка обґрунтованих рекомендацій задля зміцнення фінансового стану підприємства.

Собівартість продукції - це загальна сума витрат на виробництво одиниці товару або надання послуги. Тобто, економічна природа собівартості продукції полягає у вартісному оцінюванні сукупності витрат, понесених підприємством у процесі створення та збуту товарів чи послуг. Відповідно до цього, структуру собівартості утворюють: прямі матеріальні витрати; витрати на оплату праці; інші прямі витрати; загальновиробничі витрати. За допомогою такої класифікації підприємство може легко здійснювати детальний моніторинг витрат та виявляти потенційні зони для економії ресурсів.

Дослідження компонентів собівартості свідчить про те, що для більшості виробничих галузей характерною є висока частка матеріальних затрат. Окремо можна виділити для прикладу промислові та харчові сектори у яких цей показник нерідко перевищує межу 60%, що підкреслює критичну залежність бізнесу від ресурсного забезпечення та необхідність впровадження заощадливих технологій. Водночас витрати на персонал у цьому ж виді діяльності в середньому становлять 15–25%, а частка енергоносіїв може варіюватися в межах 10–15%.

Структуру витрат типового підприємства розглянемо на прикладі кругової діаграми (рис. 1).

Проаналізувавши наведену структуру можна зробити висновок, що найбільш відчутний економічний ефект досягається саме через раціональне використання матеріалів, оскільки вони складають базис виробничих витрат.

Взявши до уваги досвід успішних компаній таких як, Amazon і Toyota ми можемо побачити, що суб'єкти господарювання, які роблять ставку на цифрову автоматизацію процесів на підприємстві та інновації, мають суттєво нижчі показники собівартості. Наприклад, інтеграція сучасних ERP-рішень дозволяє оптимізувати витрати орієнтовано на 10–20% шляхом підвищення якості планування та посилення контролю за використанням активів [2; 3].

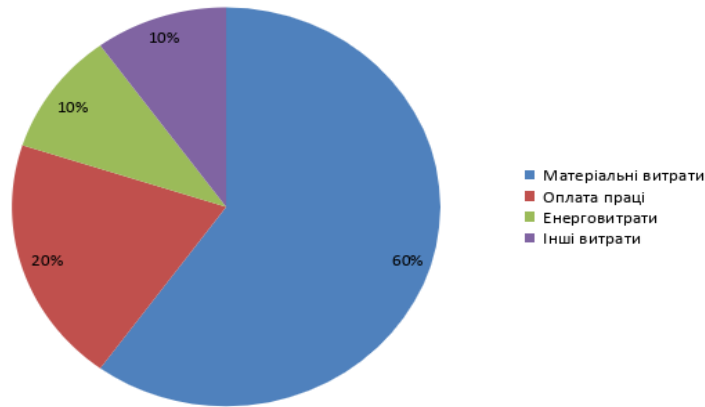

Рис. 1. Структура собівартості продукції

Для прикладу розглянемо як впровадження галузевих інновацій буде впливати на такі види діяльності, як аграрний сектор та металургія:

- в аграрному секторі використання систем точного землеробства (диференційоване внесення добрив, GPS-моніторинг техніки) дозволяє знизити витрати на паливно-мастильні матеріали та агрохімікати орієнтовано на 12–15%;

- у металургії та важкій промисловості встановлення систем рекуперації тепла та заміна застарілих електродвигунів на енергоефективні аналоги з частотними перетворювачами забезпечує економію електроенергії орієнтовано до 20–25%.

Такі практичні розрахунки на прикладі підприємства харчової індустрії доводять, що економія матеріальних ресурсів лише на 10% дозволяє знизити загальну собівартість приблизно на 6%, що прямо пропорційно збільшує обсяг прибутку [1]. Додатковими факторами впливу є ліквідація непродуктивних витрат та підвищення рівня енергоефективності.

Отже, дослідивши цю тему можна зробити такі висновки. Оптимізація собівартості виступає стратегічним інструментом забезпечення життєздатності підприємства. Ці дії потребують системного підходу, що включає у себе оновлення технологічної бази, раціональне споживання ресурсів та вдосконалення управлінських алгоритмів підприємства. Такі дії призведуть організацію до зменшення витрат за умови збереження якісних характеристик продукції, а також допоможуть утримувати високі позиції на ринку та стабільно зростати.

Список використаних джерел:

1. Статистичні дані про роботу промисловості у 2025 році. URL: <https://thepage.ua/ua/economy/statistichni-dani-pro-robotu-promislovesti-u-2025-roci> (дата звернення 08.05.26);
2. Автоматизація в Україні 2025: як бізнес використовує технології. URL: <https://www.erpforum.com.ua/blog/doslidzhennia-10/shliakh-kriz-barieri-avtomatizatsiia-ukrainskogo-biznesu-324> (дата звернення 08.05.26);
3. Цінність ERP в управлінні ланцюгом поставок. URL: <https://www.sap.com/ukraine/resources/supply-chain-management-erp> (дата звернення 08.05.26).
4. Рій Діана, Синькевич Надія Аналіз собівартості за елементами витрат. Збірник тез доповідей IV Міжнародної науково-практичної конференції «Розвиток соціально-економічних систем в геоekonomічному просторі» (м. Тернопіль, 22-23 травня, 2024 р.) Тернопіль, ТНТУ імені Івана Пулюя, 2024 с. 102-105.

УДК 658.511

Діана Подольська, Надія Синькевич

*Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Тернопіль,
Україна*

АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ МАТЕРІАЛЬНИХ РЕСУРСІВ

Diana Podolska, Nadya Synkevych

Ternopil Ivan Puluj National Technical University, Ternopil, Ukraine

ANALYSIS OF THE EFFICIENCY OF MATERIAL RESOURCE UTILISATION

Метою дослідження є розробка комплексного науково-методичного підходу до аналізу та планування матеріальних ресурсів на підприємстві, а також всебічне обґрунтування їхньої стратегічної ролі у забезпеченні життєдіяльності суб'єкта господарювання. Робота спрямована на вивчення закономірностей формування матеріальних витрат, оцінки їхнього впливу на собівартість та фінансові результати, а також на пошук оптимальних шляхів посилення виробництва через впровадження ресурсоефективних моделей управління. Важливим завданням є систематизація показників ефективності та обґрунтування ролі цифровізації у процесах ресурсозбереження для підвищення конкурентоспроможності в умовах зростання цін на енергоносії. Ефективність використання матеріальних ресурсів виступає фундаментом сталого розвитку будь-якого промислового підприємства. В умовах економічної нестабільності та обмеженості сировинної бази, аналітична робота у цьому напрямку трансформується з технічного розрахунку у стратегічний інструмент управління. У структурі витрат промислових підприємств матеріальні витрати часто перевищують 60%, що робить їх ключовим об'єктом для пошуку резервів зниження собівартості продукції [4]. Наприклад, для підприємств харчової або легкої промисловості цей показник може сягати критичних позначок, де навіть незначна економія сировини на 1-2% призводить до суттєвого зростання чистого прибутку. Аналіз дозволяє встановити, наскільки виважено менеджмент використовує оборотні кошти та які приховані можливості існують для нарощування обсягів випуску продукції без залучення додаткового зовнішнього фінансування.

Системний підхід до аналізу включає декілька критичних етапів:

1. По-перше, проводиться оцінка загальної ефективності, де через показники ресурсовіддачі та ресурсомісткості визначається економічна віддача від кожної одиниці спожитих матеріалів. Зниження питомої ваги витрат у вартості готової продукції свідчить про якісні зміни у виробничому циклі: впровадження інноваційних технологій та мінімізацію технологічних втрат [1].

2. По-друге, здійснюється факторний аналіз, що дозволяє розмежувати вплив зовнішніх чинників, таких як зміна ринкових цін на сировину, від внутрішніх, зокрема дотримання норм витрат та стану обладнання.

Важливим елементом є аналіз динаміки коефіцієнта використання матеріалів: його перевищення над одиницею сигналізує про відхилення від нормативів та наявність недбалості на виробництві. Особлива увага в аналізі приділяється структурі та якості матеріальних запасів. Раціональне управління передбачає мінімізацію залишків на складах, що не лише звільняє обігові кошти, а й запобігає втратам від природного псування матеріалів. Використання сучасних концепцій, таких як логістика «точно в термін», дозволяє синхронізувати поставки з виробничими потребами, що підвищує загальну рентабельність. Пошук резервів економії при цьому здійснюється за трьома векторами: технологічним (автоматизація та ресурсозбереження); конструкторським (оптимізація параметрів виробів); організаційно-економічним (удосконалення обліку та утилізація відходів) [4].

Заключним етапом аналізу є екологічний аспект та впровадження цифрових рішень. Сучасна економіка вимагає переходу до замкнених циклів виробництва, де відходи стають вторинною сировиною, що знижує екологічне навантаження на довкілля. Переорієнтація на комплексні моделі дозволяє підприємству не лише впорядковувати споживання сировини, а й суттєво оптимізувати витрати, пов'язані з державними екологічними зборами та виплатами за забруднення.

Оцінка ефективності використання ресурсів у поєднанні з екологічним моніторингом стає основою для формування позитивного іміджу компанії на міжнародному ринку. Інтеграція інформаційних систем забезпечує моніторинг витрат у режимі реального часу та автоматизує прогнозування потреб у ресурсах. Таким чином, комплексний аналіз використання матеріальних ресурсів стає базою для прийняття стратегічних управлінських рішень щодо адаптації продукції до вимог світових стандартів та зміцнення фінансової стабільності підприємства. Це дозволяє менеджменту оперативно реагувати на цінові коливання ринку сировини, мінімізувати ризики касових розривів та формувати довгострокову стратегію ресурсозбереження, що є критично важливим для виживання бізнесу в умовах глобальної конкуренції.

Список використаних джерел:

1. Економічні аспекти підвищення ефективності використання матеріальних ресурсів. *Інноваційна економіка*. 2025. №1. С. 236-243. URL: <https://surl.li/gljsqc> (дата звернення: 28.04.2026).
2. Економіка підприємства: Аналіз ефективності використання матеріальних ресурсів. Методичні вказівки та теоретичні основи аналізу господарської діяльності. Київ: СтудМедіа, 2023. С. 45. URL: <https://surl.li/dtmluk> (дата звернення 28.04.2026).
3. Аналіз використання матеріальних ресурсів. Підручник для студентів онлайн. URL: <https://surl.li/vewhkk> (дата звернення: 28.04.2026).
4. Рій Д.В., Синькевич Н.І. Аналіз собівартості продукції за статтями витрат у контексті ресурсного забезпечення підприємства. *Розвиток сучасної економіки, системне управління та економічна політика: матеріали VII Міжнар. наук.-практ. конф.* Тернопіль: ТНТУ, 2024. С. 102-105. URL: <https://surl.li/kmapkk> (дата звернення: 28.04.2026).
5. Синькевич Н., Краузе О. Економічний аналіз: перспективи розвитку в умовах діджиталізації економіки. *Галицький економічний вісник*. 2023. № 2 (81). С 7-15. DOI: https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2023.02.007
6. Краузе О., Синькевич Н., Юрик Н. Економічний аналіз та контроль кризових явищ у діяльності підприємств. *Галицький економічний вісник*. 2024. № 1. С. 14-24. URL: <https://galicianvisnyk.tntu.edu.ua/?art=1254>
7. Синькевич Н. Економічний аналіз структурних змін виробництва в сучасних умовах (на прикладі пивоварної промисловості). *Розвиток соціально-економічних систем в геоeкономічному просторі: збірник тез доповідей V Міжнародної науково-практичної конференції* (м. Тернопіль, 15-16 травня, 2025 р.). Тернопіль, ФОП Паляниця В.А., 2025, с.116-119.
8. Синькевич Н., Рубченко А. Діагностика фінансової стійкості підприємства на основі коефіцієнтного аналізу: управлінські рішення для забезпечення конкурентоспроможності. *Галицький економічний вісник*. 2025. Вип 97. № 6. С. 144-150.
9. Співак С., Корольок Т., Капустяк Р., Сушинський В. Удосконалення механізму управління витратами підприємства в сучасних умовах. *Галицький економічний вісник*. 2025. Том 94. № 3. С. 49-56.

УДК 658.155

Анастасія Римар, Надія Синькевич

*Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Тернопіль,
Україна*

**АНАЛІЗ ВПЛИВУ ВИКОРИСТАННЯ РЕСУРСІВ-ЗАМІННИКІВ НА
ЗНИЖЕННЯ СОБІВАРТОСТІ ПРОДУКЦІЇ: СТРАТЕГІЧНИЙ АСПЕКТ**

Anastasia Rymar, Nadiya Synkevych

Ternopil Ivan Puluj National Technical University, Ternopil, Ukraine

**ANALYSIS OF THE IMPACT OF THE USE OF SUBSTITUTE RESOURCES ON
REDUCING PRODUCT COSTS: A STRATEGIC ASPECT**

У сучасних умовах господарювання, що характеризуються високим рівнем нестабільності цін на сировинних ринках та постійними розривами логістичних ланцюгів, питання оптимізації витрат на виробництво набуває особливої гостроти. Для більшості промислових та аграрних підприємств України частка матеріальних витрат у загальній структурі собівартості залишається домінуючою. Саме тому економічний аналіз можливостей використання матеріальних ресурсів-замінників виступає ключовим інструментом забезпечення конкурентоспроможності та фінансової стабільності бізнесу. Пошук альтернативної сировини та матеріалів зумовлений не лише прагненням до економії, а й стратегічною необхідністю адаптації виробничих циклів до дефіциту певних ресурсів. Ефективна стратегія заміщення дозволяє підприємству знизити залежність від монопольних постачальників та імпортової складової, що є критичним фактором безпеки в умовах воєнного стану. Аналіз заміників дає змогу виявити приховані резерви зниження витрат без суттєвої втрати якісних показників готової продукції. Оцінювання доцільності впровадження ресурсів-замінників має базуватися на комплексному аналітичному підході. Він включає порівняння технічних характеристик основної та альтернативної сировини, аналіз цінової кон'юнктури ринку заміників, а також прогнозу оцінку зміни операційних витрат. Важливо розуміти, що стратегічний ефект заміщення виявляється не лише в миттєвій економії на закупівлях, а й у підвищенні гнучкості виробничої системи та її здатності швидко реагувати на зовнішні шоки.

Окрему увагу в межах методологічного підходу слід приділити інструментарію ABC-аналізу та XYZ-аналізу в контексті ресурсного забезпечення. Це дозволяє класифікувати матеріальні потоки за ступенем їх впливу на кінцеву собівартість та стабільністю споживання. Інтеграція таких методів з функціонально-вартісним аналізом дає можливість не просто замінити один ресурс іншим, а оптимізувати саму конструкцію вибору або технологічний процес, усуваючи зайві витрати, які не додають цінності продукту для споживача. Аналіз досвіду передових підприємств регіону свідчить, що впровадження вторинної сировини або локальних матеріальних аналогів забезпечує зниження виробничої собівартості в середньому на 10-15%.

Для систематизації процесу вибору альтернативних ресурсів пропонується впровадження внутрішнього алгоритму стратегічного оцінювання заміників, який включає три етапи. На першому етапі проводиться релевантний аналіз техніко-технологічної сумісності, де визначається, чи не призведе заміна ресурсу до критичного зниження якісних характеристик кінцевого продукту. Другий етап передбачає економічний моніторинг «total cost of ownership» (загальної вартості володіння), оскільки дешевша сировина-замінник може вимагати дорожчої логістики або додаткової технологічної обробки. Третій етап – це оцінка ризиків ланцюга постачання, що дозволяє спрогнозувати надійність нових контрагентів у довгостроковій перспективі.

Важливим елементом стратегічного аналізу є також розрахунок «точки еквівалентності», за якої використання заміни стає економічно доцільнішим, ніж закупівля основної сировини за високими ринковими цінами. Такий аналітичний підхід дозволяє підприємству не просто реагувати на дефіцит, а про активно формувати ресурсний портфель, мінімізуючи вплив інфляційних процесів та валютних коливань на собівартість продукції. Використання ресурсів-замінників часто взаємодіє з принципами сталого розвитку виробництва та раціонального природокористування. Застосування відходів як вторинної сировини не лише знижує матеріаломісткість продукції, а й покращує імідж підприємства як соціально відповідального суб'єкта господарювання. Це створює додаткові нематеріальні переваги у стратегічній перспективі, що сприяє зміцненню позицій на міжнародних ринках.

Варто наголосити, що стратегічний успіх заміщення ресурсів залежить від синергії між відділом закупівель, технологічним департаментом та фінансовою службою. Створення єдиного інформаційного простору для моніторингу ринку альтернатив дозволяє оперативно реагувати на цінові коливання. Таким чином, управління процесом заміщення має стати не епізодичним заходом, а частиною загальної стратегії управління витратами підприємства.

Отже, економічний аналіз впливу заміників на формування собівартості є стратегічно важливим напрямом аналітичної роботи на підприємстві. Він створює базу для прийняття обґрунтованих управлінських рішень, спрямованих на зміцнення конкурентних переваг. У сучасних реаліях перехід до використання ресурсів-замінників має розглядатись не як вимушений тимчасовий захід, а як елемент інноваційної політики підприємства. Системний підхід до вивчення ресурсних альтернатив дозволяє суб'єктам господарювання не лише ефективно контролювати витрати, а й забезпечувати сталий розвиток, підвищувати адаптивність виробничих потужностей та гарантувати економічну безпеку в умовах високої невизначеності ринкового середовища.

Список використаних джерел:

1. Головка Т. В. Стратегічний аналіз: навч. посібник. К.: КНЕУ, 2022. 198 с.
2. Національний банк України. Звіт про фінансову стабільність. Київ, 2024. URL: <https://bank.gov.ua> (дата звернення: 08.05.2026).
3. Череп А. В., Телін С. В. Стратегічне управління витратами як інструмент підвищення конкурентоспроможності підприємства. *Економіка та суспільство*. 2023. №48. URL: <https://economyandsociety.in.ua/.index.php/journal/article/view/2237> (дата звернення: 08.05.2026).
4. Рій Діана, Синькевич Надія Аналіз собівартості за елементами витрат. Збірник тез доповідей IV Міжнародної науково-практичної конференції «Розвиток соціально-економічних систем в геоeкономічному просторі» (м. Тернопіль, 22-23 травня, 2024 р.) Тернопіль, ТНТУ імені Івана Пулюя - , 2024 с. 102-105.
5. Синькевич Надія . Економічний аналіз структурних змін виробництва в сучасних умовах (на прикладі пивоварної промисловості). Розвиток соціально-економічних систем в геоeкономічному просторі: збірник тез доповідей V Міжнародної науково-практичної конференції (м. Тернопіль, 15-16 травня, 2025 р.). Тернопіль, ФОП Паляниця В.А., 2025 , с.116-119.
6. Співак С., Королюк Т., Капустяк Р., Сушинський В. Удосконалення механізму управління витратами підприємства в сучасних умовах. *Галицький економічний вісник*. 2025. Том 94. № 3. С. 49-56.

УДК 332.338

Єва Самойленко, Надія Синькевич

*Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Тернопіль,
Україна*

ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ ВИРОБНИЦТВА ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОДУКЦІЇ В УКРАЇНІ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Yeva Samoilenko, Nadya Synkevych

Ternopil Ivan Puluj National Technical University, Ternopil, Ukraine

ECONOMIC ANALYSIS OF PRODUCTION AND SALES OF PRODUCTS IN UKRAINE DURING THE WAR

Попри суттєве скорочення виробничого потенціалу внаслідок бойових дій, українські підприємства поступово пристосовуються до нових умов господарювання. Суб'єкти бізнесу були змушені оперативно перебудувати логістичні ланцюги, змінювати джерела постачання сировини та канали збуту готової продукції, а також переміщувати виробництво у більш безпечні регіони країни. Завдяки таким заходам вдається частково підтримувати економічну активність навіть в умовах тривалої війни та підвищення ризиків для ведення підприємницької діяльності [1].

Водночас одним із важливих напрямів адаптації стає активніше використання цифрових технологій у діяльності підприємств. Зокрема, поширюється автоматизація виробничих процесів, застосування електронних платформ для управління постачанням, а також використання аналітичних інструментів для прогнозування ринкового попиту. Таким чином, це дає змогу підвищити ефективність функціонування бізнесу та оптимізувати витрати в умовах нестабільного середовища.

За наявними аналітичними оцінками, у 2022 році економіка України зазнала значного падіння - ВВП скоротився приблизно на 28,8%. Таке скорочення було зумовлене руйнуванням виробничої інфраструктури, втратою контролю над окремими територіями та розривом логістичних зв'язків. Уже у 2023 році спостерігалось поступове відновлення економічної активності (зростання близько 5,3%), що стало можливим завдяки стабілізації енергетичної системи, міжнародній фінансовій підтримці та адаптаційним процесам у бізнес-середовищі. У 2024 році темпи зростання сповільнилися до 2,9%, що свідчить про нерівномірність відновлення та наявність глибинних структурних проблем [1; 2].

У цих умовах особливе значення зберігає аграрний сектор, який виступає одним із ключових джерел валютних надходжень. Навіть попри воєнні виклики він забезпечує вагомую частку експорту, хоча його функціонування ускладнюється через мінування земель, дефіцит матеріальних та технічних ресурсів і обмежений доступ до фінансових інструментів.

Додатковими проблемами аграрного сектору стали зростання вартості пального, добрив та логістичних послуг. Це призводить до підвищення собівартості сільськогосподарської продукції, а також зниженню прибутковості виробництва. Разом з тим, аграрні підприємства поступово адаптуються до нових умов урізноманітнення експортних напрямів та впровадження сучасних технологій обробітку земель [5].

До основних факторів, що стримують економічний розвиток, належать енергетичні ризики, нестача кваліфікованих кадрів, значні руйнування інфраструктури та нестабільна безпекова ситуація. Крім того, негативний вплив мають високі виробничі витрати, перебої у постачанні сировини та низький рівень

активності інвестицій. У сукупності це позначається на собівартості продукції та конкурентних позиціях українських підприємств як на внутрішньому, так і на зовнішніх ринках.

Важливою проблемою також є скорочення трудового потенціалу держави внаслідок міграційних процесів і мобілізації населення. Дефіцит працівників особливо відчутний у промисловості, сільському господарстві та транспортній сфері. Це, в свою чергу, ускладнює процеси відновлення виробництва стримує розвиток окремих галузей економіки [3].

Окремої уваги потребують логістичні проблеми в аграрному секторі. Порушення традиційних морських маршрутів експорту змусило виробників переорієнтуватися на альтернативні шляхи через країни Європейського Союзу, що призвело до збільшення транспортних витрат і зниження рівня прибутковості. Водночас запровадження морського коридору дозволило частково відновити експортні поставки та стабілізувати ситуацію [6].

Значне навантаження в умовах війни припало на залізничний та автомобільний транспорт, а також прикордонну інфраструктуру західних областей України. Через перевантаження логістичних маршрутів спостерігалися затримки поставок продукції та додаткові витрати для експортерів. Разом із тим розвиток альтернативних шляхів експорту сприяв поступовій адаптації транспортної системи до нових умов господарювання.

У сфері реалізації продукції також відбулися помітні зміни. У 2024 році зафіксовано зростання обсягів експорту, що стало можливим завдяки функціонуванню морського коридору та розвитку альтернативних логістичних маршрутів через країни Європейського Союзу. Паралельно зріс імпорт, що свідчить про певну залежність внутрішнього ринку від зовнішніх поставок. Порушення довготривалих торговельних зв'язків змусило підприємства активніше шукати нові ринки збуту та переглядати підходи до зовнішньоекономічної діяльності.

Українські виробники поступово пристосовують свою продукцію до вимог європейського ринку, що сприяє розширенню торговельних відносин із країнами ЄС. Підприємства все частіше використовують електронні торговельні платформи та міжнародні маркетплейси для просування товарів за кордоном. Це створює передумови для подальшої інтеграції України у європейський економічний простір.

Суттєві територіальні втрати та пошкодження інфраструктури спричинили переміщення значної кількості підприємств до центральних і західних регіонів України. Це, у свою чергу, сприяло формуванню нових виробничих кластерів у відносно безпечних областях і перерозподілу економічної активності. Водночас частина підприємств була змушена повністю припинити діяльність через неможливість відновлення виробництва [3].

Важливим чинником підтримки економіки є державна та міжнародна допомога бізнесу. Йдеться про програми пільгового кредитування, грантову підтримку та технічну допомогу, які відіграють особливо важливу роль для малого та середнього бізнесу як найбільш вразливого сегмента економіки України [5].

Державні програми підтримки сприяють частковому збереженню робочих місць, відновленню виробничої діяльності та розвитку підприємництва у регіонах, що приймають релоковані підприємства. Водночас міжнародна фінансова допомога залишається одним із ключових чинників підтримки макроекономічної стабільності держави.

Різні галузі економіки демонструють нерівномірні темпи розвитку. Аграрний сектор залишається ключовим елементом експортного потенціалу країни, незважаючи на втрату частини посівних площ і логістичні обмеження. Промисловість, навпаки, зазнає значних втрат через руйнування підприємств та енергетичні проблеми. Водночас зростає значення оборонної промисловості, логістичного сектору та ІТ-галузі, які характеризуються відносною стійкістю та здатністю швидко адаптуватися до нових умов [4].

Отже, аналіз виробництва та реалізації продукції в Україні в умовах війни свідчить про глибокі структурні зміни в економічній системі. Незважаючи на значні труднощі, відбувається поступова адаптація бізнесу до нових умов, часткове відновлення виробництва та переорієнтація зовнішньоекономічних зв'язків. Водночас зберігаються серйозні ризики, пов'язані з інфраструктурними втратами, енергетичною нестабільністю та обмеженістю інвестиційних ресурсів.

Для покращення ситуації необхідним є посилення державної підтримки підприємництва та розвиток транспортно-логістичної інфраструктури, активізація інвестиційної діяльності та відновлення промислового потенціалу. Важливими напрямками також залишаються цифровізація виробничих процесів і урізноманітнення експортних ринків, що сприятиме підвищенню стійкості національної економіки в умовах довготривалих викликів.

Список використаних джерел:

1. Centre for Economic Strategy. Ukraine War Economy Tracker: аналітичний огляд економіки України в умовах війни. URL: <https://ces.org.ua/en/test-ukraine-war-economy-tracker/> (дата звернення: 26.04.2026).
2. Національний банк України. Макроекономічний та монетарний огляд. Інфляційний звіт і оцінка ВВП України. Київ, 2024. URL: <https://bank.gov.ua> (дата звернення: 26.04.2026).
3. Міністерство економіки України. Стан економіки України та ключові макроекономічні показники у 2024-2025 роках. URL: <https://me.gov.ua> (дата звернення: 26.04.2026).
4. Ukrainian Institute for the Future. Економіка війни в Україні: аналітичний огляд 2022-2025 років. Київ, 2025. URL: <https://uiamp.org> (дата звернення: 26.04.2026).
5. Міністерство аграрної політики та продовольства України. Вплив воєнних дій на аграрний сектор України та стан сільського господарства. URL: <https://minagro.gov.ua> (дата звернення: 29.04.2026).
6. Центр економічної стратегії. Експорт зерна та функціонування морського коридору в умовах війни в Україні: аналітичний огляд. URL: <https://ces.org.ua> (дата звернення: 29.04.2026).
7. Краузе О., Синькевич Н., Юрик Н. Економічний аналіз та контроль кризових явищ у діяльності підприємств. *Галицький економічний вісник*. 2024. № 1. С. 14-24. URL: <https://galicianvisnyk.tntu.edu.ua/?art=1254> (дата звернення: 29.04.2026).
8. Носко Тетяна, Синькевич Надія. Фінансова стійкість підприємства в умовах воєнного часу: аналіз, виклики та стратегії адаптації. Розвиток соціально-економічних систем в геоелектронному просторі: збірник тез доповідей V Міжнародної науково-практичної конференції (м. Тернопіль, 15-16 травня, 2025 р.). Тернопіль, ФОП Паляниця В.А., 2025. с.97-100.

УДК 657

Віталій Сушинський, Сергій Співак

*Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Тернопіль,
Україна*

ОБЛІКОВА ПОЛІТИКА ФОРМУВАННЯ ВИТРАТ ТОРГОВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Vitalii Sushynskiy, Serhii Spivak

Ternopil Ivan Puluj National Technical University, Ternopil, Ukraine

ACCOUNTING POLICY FOR FORMING COSTS OF TRADING ENTERPRISES

Ефективне управління витратами є одним із ключових чинників забезпечення конкурентоспроможності торговельних підприємств. У сучасних умовах господарювання зростає потреба у формуванні такої облікової політики, яка б забезпечувала не лише виконання вимог нормативно-правового регулювання, а й надавала менеджменту релевантну інформацію для прийняття управлінських рішень. Відповідно до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» облікова політика являє собою сукупність принципів, методів і процедур, які використовуються підприємством для ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності. Облікова політика визначає сукупність принципів, методів і процедур ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності, які підприємство обирає самостійно відповідно до особливостей своєї діяльності [2].

Для торговельних підприємств особливого значення набувають питання обліку витрат, пов'язаних із придбанням, транспортуванням, зберіганням та реалізацією товарів. Рационально сформована облікова політика сприяє оптимізації витрат, підвищенню достовірності фінансової інформації та покращенню системи внутрішнього контролю [4].

Облікова політика щодо формування витрат торговельних підприємств повинна визначати порядок визнання, оцінки, групування та відображення витрат у бухгалтерському обліку. Основним нормативним документом, який регламентує облік витрат в Україні, є П(С)БО 16 «Витрати». Відповідно до цього стандарту витрати визнаються одночасно зі зменшенням активів або збільшенням зобов'язань, що призводить до зменшення власного капіталу підприємства.

Специфіка діяльності торговельних підприємств зумовлює необхідність виділення таких основних груп витрат:

- собівартість реалізованих товарів;
- адміністративні витрати;
- витрати на збут;
- інші операційні витрати;
- фінансові витрати.

Особливе місце в структурі витрат торговельних підприємств займають витрати на збут, які включають транспортні витрати, витрати на рекламу, маркетингові заходи, оплату праці працівників торговельних підрозділів та інші витрати, безпосередньо пов'язані з реалізацією товарів. Дослідження свідчать, що деталізація обліку маркетингових витрат сприяє підвищенню ефективності управління збутовою діяльністю підприємства [1].

Формуючи облікову політику, підприємство повинно визначити:

- методи оцінки вибуття запасів;
- порядок розподілу транспортно-заготівельних витрат;
- склад і структуру статей витрат;
- систему аналітичного обліку витрат;

- порядок калькулювання собівартості реалізованих товарів;
- підходи до внутрішньої управлінської звітності.

Науковці зазначають, що облікова політика є важливим інструментом управління витратами, оскільки забезпечує інформаційну основу для контролю, аналізу та планування витрат підприємства. Правильно сформована облікова політика дозволяє враховувати галузеву специфіку діяльності та підвищує ефективність функціонування облікової системи [3].

Сучасні тенденції розвитку бухгалтерського обліку свідчать про необхідність інтеграції елементів управлінського обліку до облікової політики торговельних підприємств. Це передбачає розширення аналітичного обліку витрат, використання центрів відповідальності, бюджетування та впровадження цифрових технологій обробки облікової інформації. Крім того, останні дослідження акцентують увагу на врахуванні екологічних, соціальних та управлінських аспектів (ESG) під час формування облікової політики підприємств торгівлі [4].

Таким чином, облікова політика формування витрат торговельних підприємств є важливим інструментом організації бухгалтерського обліку та управління діяльністю суб'єкта господарювання. Її ефективність визначається здатністю забезпечувати достовірне відображення витрат, формування повної інформації про результати діяльності та підтримку процесу прийняття управлінських рішень.

Особливості діяльності торговельних підприємств обумовлюють необхідність детального регламентування порядку обліку собівартості реалізованих товарів, транспортно-заготівельних витрат, витрат на збут та інших операційних витрат. Важливими напрямками розвитку облікової політики є автоматизація облікових процесів, розширення аналітичного обліку та інтеграція елементів управлінського обліку.

Удосконалення облікової політики сприятиме підвищенню ефективності управління витратами, покращенню фінансових результатів та зміцненню конкурентних позицій торговельних підприємств.

Список використаних джерел:

1. Верзілова Г. Р. Облікова інтерпретація витрат на маркетингову діяльність торговельного підприємства. *Бізнес Інформ*. 2020. №3. С. 284–292. <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2020-3-284-292>.
2. Правдюк Н.Л., Коваль Л.В., Коваль О.В. Облікова політика підприємства : навчальний посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2020. 647 с.
3. Співак С., Королюк Т., Капустяк Р., Сушинський В. Удосконалення механізму управління витратами підприємства в сучасних умовах. *Галицький економічний вісник*. 2025. Том 94. № 3. С. 49-56. DOI: https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2025.03.049
4. Цвек, О. (2025). ОБЛІКОВА ПОЛІТИКА ТОРГОВЕЛЬНОГО ПІДПРИЄМСТВА З УРАХУВАННЯМ СКЛАДОВИХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ. *Підприємництво і торгівля*, (45), 108-114. <https://doi.org/10.32782/2522-1256-2025-45-13>.
5. Шмигель, Ольга Євстахіївна. «ОСОБЛИВОСТІ РОЗРОБЛЕННЯ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ ТОРГОВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ». *ІННОВАЦІЙНА ЕКОНОМІКА*, Вип. 3-4, Серпень 2021, с. 159-63, <https://doi.org/10.37332/2309-1533.2021.3-4.22>

УДК 621.3

Юлія Холод, Надія Синькевич

*Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Тернопіль,
Україна*

ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ ВПЛИВУ ІНФЛЯЦІЇ НА КУПІВЕЛЬНУ СПРОМОЖНІСТЬ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ

Yuliia Kholod, Nadiya Synkevych

Ternopil Ivan Puluj National Technical University, Ternopil, Ukraine

ECONOMIK ANALYSIS OF THE IMPACT OF INFLATION ON THE PURCHASING POWER OF THE POPULATION OF UKRAINE

Інфляція – це економічний процес, що характеризується загальним зростанням цін на товари та послуги в економіці протягом певного періоду часу. Вона вимірюється у відсотках і може відображати зміни в купівельній спроможності національної валюти. Інфляція є важливим індикатором економічної стабільності та здоров'я країни, адже високі темпи інфляції можуть призвести до зниження реальних доходів населення, зростання бідності та соціальної напруженості [1]. Інфляція залишається одним із найбільших факторів, що впливають на фінансову стабільність України. Постійне зростання цін на товари та послуги призводять до суттєвого зниження купівельної спроможності, що змушує населення змінювати пріоритети та вичерпувати заощадження. Метою даної роботи є економічний аналіз взаємозв'язку між темпами інфляції та реальним змістом доходів громадян, а також оцінка наслідків цих процесів для національної економіки в цілому. Розрізняють номінальну і реальну заробітну плату: Номінальна – це сума грошей, яку отримує працівник за виконану роботу. Реальна – це кількість товарів і послуг, які можна придбати на номінальну заробітну плату. Реальна зарплата залежить від номінальної зарплати і цін на товари та послуги (тобто він індексу споживчих цін, або індексу інфляції) [2].

Купівельна спроможність – це кількість товарів і послуг, які можна купити за певну суму грошей. Вона відображає реальну цінність грошей, якщо вартість товарів і послуг зростає, то купівельна спроможність зменшується, оскільки на ту ж суму можна купити менше товарів. Індекс реальної заробітної плати – це показник, що характеризує зміну купівельної спроможності номінальної заробітної плати [2]. В Україні індекс заробітної плати у січні 2022 року склав 82,5%. Це означає, що купівельна спроможність населення зменшилась на 17,5% порівняно з попереднім роком [2].

На момент початку повномасштабного вторгнення Україна мала споживчу інфляцію на рівні 10% рік-до-року (р/р). У лютому 2021 року ціни на споживчі товари та послуги були на 10% нижчими, ніж у лютому 2022 року. Через російське вторгнення темпи зростання інфляції сягнули свого піку у жовтні 2022 року – 26,6% р/р. Причинами цього зростання сали прямі наслідки війни: порушення ланцюгів постачання, зростання виробничих витрат бізнесу, руйнування виробництв. Крім того, додатковий тиск на інфляцію також спричинив масовий друк гривні Нацбанком для покриття дефіциту бюджету: у 2022 році НБУ надрукував 400 млрд грн, на які придбав урядові військові облігації [3]. Наприкінці 2022 року і впродовж усього 2023 року темпи інфляції вдалося опанувати завдяки стабілізації економічної ситуації, грамотним діям НБУ та відмові від фінансування бюджету шляхом друку гривні. Втім, у 2024 році інфляція стала знову пришвидшуватись, досягши свого піку у травні 2025 року, а у березні 2026 року індекс інфляції склав 101,7% [2; 3]. Ціни продовжують зростати швидкими темпами. У березні 2026 року ціни зросли на 1,7% (після 1,0% у лютому). У річному вимірі інфляція пришвидшилась з 7,6% у лютому до 7,9% у березні. Інфляцію зараз розганяють передусім дорожче пальне і транспорт, а також стрибок тарифів на

електроенергію для бізнесу в січні-лютому, який вже відбивається на цінах, плюс ефект від девальвації гривні. За таких умов НБУ, швидше за все, триматиме ставку як мінімум на нинішньому рівні, щоб індекс споживчих цін не перевищив 10%/рр, щоб не отримати ще сильніше прискорення інфляції восени [3]. На сьогоднішній день важко розробити довгострокові прогнози щодо інфляції для України, оскільки вона залежить від багатьох факторів, таких як: політична ситуація, світові ціни на електроносії, ціни на сільськогосподарську продукцію, монетарна політика. Проте можливо зробити короткострокові прогнози, базуючись на поданій вище інформації: на найближчі місяці, за оцінками аналітиків, інфляція в Україні може і на далі залишитись на високому рівні через зростання вартості енергоресурсів і продовольства, а також через незавершеність процесів відновлення економіки після військових дій. Залежно від зовнішньоекономічної ситуації, інфляція може коливатись в межах 10-15% [1].

За результатами проведеного дослідження можна зробити висновки, що інфляція залишається ключовим чинником для фінансової стабільності держави, оскільки вона не лише відображає зміну цін, а й безпосередньо призводить до зниження реальних доходів громадян, зростання рівня бідності та посилення соціальної напруги. Аналіз також підтвердив, що зростання вартості товарів і послуг автоматично знижує реальну цінність грошей. Основними тригерами інфляційних стрибків стали наслідки повномасштабного вторгнення: руйнування виробничих потужностей, логістичний колапс та зростання витрат бізнесу. Для пом'якшення негативного впливу інфляції на купівельну спроможність населення та забезпечення макроекономічної стабільності ми пропонуємо проводити жорстку монетарну політику. Продовжувати політику відмови від прямого друку грошей для покриття бюджетного дефіциту є критично важливим для утримання стабільності гривні та недопущення надлишкової грошової маси в обігу. Розробити механізми адаптації бізнесу до зростання цін на електроносії, оскільки стрибки тарифів на електроенергію є одними з рушіїв інфляції. Поставити в пріоритет відновлення зруйнованих виробництв та створення нових ланцюгів постачання, що дозволять наситити ринок товарами та знизити ціновий тиск, спричинений дефіцитом.

Список використаних джерел:

1. Інфляція: Вплив на купівельну спроможність населення. BeeCredit. URL: <https://beecredit.com.ua/inflyacziya-vplyv-na-kupivelnu-spromozhnist-naselennya/> (дата звернення: 29.04.2026)
2. Середня заробітна плата в Україні. Мінфін. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/labour/salary/index/2022/> (дата звернення: 29.04.2026)
3. Самойлюк М. Трекер економіки України під час війни. URL: <https://ces.org.ua/tracker-economy-during-the-war/> (дата звернення: 29.04.2026)
4. Співак С., Королук Т., Капустяк Р., Сушинський В. Удосконалення механізму управління витратами підприємства в сучасних умовах. *Галицький економічний вісник*. 2025. Том 94. № 3. С. 49-56.
5. Носко Тетяна, Синькевич Надія . Фінансова стійкість підприємства в умовах воєнного часу: аналіз, виклики та стратегії адаптації. Розвиток соціально-економічних систем в геоекономічному просторі: збірник тез доповідей V Міжнародної науково-практичної конференції (м. Тернопіль, 15-16 травня, 2025 р.). Тернопіль, ФОП Паляниця В.А., 2025. с.97-100.
6. Синькевич Надія . Економічний аналіз структурних змін виробництва в сучасних умовах (на прикладі пивоварної промисловості). Розвиток соціально-економічних систем в геоекономічному просторі: збірник тез доповідей V Міжнародної науково-практичної конференції (м. Тернопіль, 15-16 травня, 2025 р.). Тернопіль, ФОП Паляниця В.А., 2025 , с.116-119.

УДК 657
Петро Сук

Відокремлений підрозділ Національного університету біоресурсів і природокористування України “Ніжинський агротехнічний інститут”
РОЗРАХУНОК МЕТОДУ АМОРТИЗАЦІЇ НЕОБОРОТНИХ АКТИВІВ НА ОСНОВІ ЧИСТОГО ПРИБУТКУ ВІД КУПІВЛІ-ПРОДАЖУ ІНОЗЕМНОЇ ВАЛЮТИ

Petro Suk

*Separate division of the National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine
«Nizhyn Agrotechnical Institute»*

CALCULATION OF THE DEPRECIATION METHOD FOR NON-CURRENT ASSETS BASED ON NET PROFIT FROM PURCHASE AND SALE OF FOREIGN CURRENCY

Щоб здійснювати випуск і продаж продукції (товарів, робіт послуг) підприємства повинні використовувати необоротні активи.

Необоротні активи – це матеріальні і нематеріальні ресурси, котрі можна застосувати більш як один раз у виробничому процесі, і які будуть приносити економічні вигоди більше одного року (або протягом операційного циклу, якщо він перевищує один рік). Щоб розтермінувати по періодах включення у витрати вартості необоротних активів протягом строку їх корисного використання (експлуатації) застосовують амортизацію. Її нараховують за різними методами. Можна використовувати, наприклад, метод амортизації необоротних активів на основі чистого прибутку від купівлі-продажу іноземної валюти.

У Національному положенні (стандарті) бухгалтерського обліку 21 “Вплив змін валютних курсів” врегульовано методологічні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про операції в іноземних валютах та відображення показників статей фінансової звітності господарських одиниць за межами України в грошовій одиниці України [1].

Методичними рекомендаціями щодо заповнення форм фінансової звітності зазначено, що чистий прибуток (збиток) визначається як алгебраїчна сума прибутку (збитку) до оподаткування, податку на прибуток та прибутку (збитку) від припиненої діяльності після оподаткування [2, п. 3.25].

Таким чином, чистий прибуток від купівлі-продажу іноземної валюти обчислюється як алгебраїчна сума прибутку від купівлі-продажу іноземної валюти та податку на прибуток від купівлі-продажу іноземної валюти.

Чистий прибуток від купівлі-продажу іноземної валюти можна застосовувати як базу для розроблення відповідного методу амортизації необоротних активів.

Обліковують чистий прибуток (збиток) від купівлі-продажу іноземної валюти на субрахунку 791 “Результат операційної діяльності” або на рахунку 79 “Фінансові результати”, а також на субрахунку 441 “Прибуток нерозподілений” або на рахунку 44 “Нерозподілені прибутки (непокриті збитки)”.

Чистий прибуток від купівлі-продажу іноземної валюти відображається на субрахунку 441 “Прибуток нерозподілений” або рахунку 44 “Нерозподілені прибутки (непокриті збитки)” такими кореспонденціями: дебет субрахунку 791 (або рахунку 79) і кредит субрахунку 441 (або рахунку 44). Збиток записується в дебет субрахунку 442 “Непокриті збитки” (або рахунку 44) з кредиту субрахунку 791 (або рахунку 79) [3; 4].

Чистий прибуток від купівлі-продажу іноземної валюти у Звіті про фінансові результати (Звіті про сукупний дохід) (форма № 2) показується у статті “Чистий

фінансовий результат (прибуток)” (код рядка 2350), а збиток – у статті “Чистий фінансовий результат (збиток)” (код рядка 2355) [2; 5].

Розраховується чистий прибуток від купівлі-продажу іноземної валюти за формулою:

$$\text{ЧПКПВ} = \text{ПКПВ} - \text{ППКПВ};$$

де: ЧПКПВ – чистий прибуток від купівлі-продажу іноземної валюти; ПКПВ – прибуток від купівлі-продажу іноземної валюти; ППКПВ – податок на прибуток від купівлі-продажу іноземної валюти.

Річна сума амортизації за методом на основі чистого прибутку від купівлі-продажу іноземної валюти обраховується як добуток вартості, що амортизується (різниці між первісною і ліквідаційною вартістю) та коефіцієнту амортизації, який вираховується діленням чистого прибутку від купівлі-продажу іноземної валюти за відповідні періоди на плановий обсяг чистого прибутку від купівлі-продажу іноземної валюти за увесь період.

Прораховують метод амортизації необоротних активів на основі чистого прибутку від купівлі-продажу іноземної валюти за такими формулами:

$$\text{СА} = (\text{ПВ} - \text{ЛВ}) \times \text{КА};$$

де: СА – сума амортизації; ПВ – первісна вартість об’єкта; ЛВ – ліквідаційна вартість об’єкта; КА – коефіцієнт амортизації.

$$\text{КА} = \text{ОЧПКПВ} : \text{ПОЧПКПВ};$$

де: ОЧПКПВ – плановий або фактичний обсяг чистого прибутку від купівлі-продажу іноземної валюти за окремі періоди; ПОЧПКПВ – плановий обсяг чистого прибутку від купівлі-продажу іноземної валюти за увесь період.

Також можна використовувати інший варіант обрахунку методу амортизації необоротних активів на основі чистого прибутку від купівлі-продажу іноземної валюти:

$$\begin{aligned} \text{СА} &= \text{ОЧПКПВ} \times \text{КА}; \\ \text{КА} &= (\text{ПВ} - \text{ЛВ}) : \text{ПОЧПКПВ}; \end{aligned}$$

Амортизацію необоротних активів за методом на основі чистого прибутку від купівлі-продажу іноземної валюти можна рахувати двома способами: 1) із первісної (початкової) вартості необоротних активів; 2) із залишкової (балансової, поточної) вартості необоротних активів.

Нарахування амортизації необоротних активів за методом на основі чистого прибутку від купівлі-продажу іноземної валюти розглянемо на прикладі.

Приклад. Первісна (початкова) вартість необоротних активів – 155000 грн, строк корисного використання (експлуатації) – 5 років, ліквідаційна вартість – 1000 грн. Таким чином, вартість, що підлягає амортизації, дорівнює 154000 грн (155000 – 1000 = 154000).

За період корисної експлуатації необоротних активів передбачається отримати 280000 грн чистого прибутку від купівлі-продажу іноземної валюти, у т. ч.: у 1-му році – 78000 грн, у 2-му році – 65000 грн, у 3-му році – 56000 грн, у 4-му році – 47000 грн, у 5-му році – 34000 грн.

Коефіцієнти амортизації дорівнюють: за 1-й рік – 0,2786 ($78000 : 280000 = 0,2786$), за 2-й рік – 0,2321 ($65000 : 280000 = 0,2321$), за 3-й рік – 0,2000 ($56000 : 280000 = 0,2000$), за 4-й рік – 0,1679 ($47000 : 280000 = 0,1679$), за 5-й рік – 0,1214 ($34000 : 280000 = 0,1214$).

Прорахунок 1-го способу (від первісної (початкової) вартості необоротних активів) методу на основі чистого прибутку від купівлі-продажу іноземної валюти сформовано в таблиці 1.

Таблиця 1

Визначення амортизації необоротних активів за методом на основі чистого прибутку від купівлі-продажу іноземної валюти (1-й спосіб – від первісної (початкової) вартості необоротних активів)

Рік	Вартість, що амортизується, грн	Чистий прибуток від купівлі-продажу іноземної валюти, грн	Коефіцієнти амортизації	Річна сума амортизації, грн
1	154000	78000	0,2786	42904
2	154000	65000	0,2321	35743
3	154000	56000	0,2000	30800
4	154000	47000	0,1679	25857
5	154000	34000	0,1214	18696
x	Разом	280000	1	154000

[авторська розробка]

Як засвідчують дані таблиці 1 обрахунок методу на основі чистого прибутку від купівлі-продажу іноземної валюти за 1-м способом (від первісної (початкової) вартості необоротних активів) забезпечує розподіл вартості необоротних активів протягом строку їх корисного використання (експлуатації).

Технологію обчислення 2-го способу (від залишкової (балансової, поточної) вартості необоротних активів) методу на основі чистого прибутку від купівлі-продажу іноземної валюти наведено в таблиці 2.

Таблиця 2

Визначення амортизації необоротних активів за методом на основі чистого прибутку від купівлі-продажу іноземної валюти (2-й спосіб – від залишкової (балансової, поточної) необоротних активів)

Рік	Вартість, що амортизується, грн	Чистий прибуток від купівлі-продажу іноземної валюти, грн	Коефіцієнти амортизації	Річна сума амортизації, грн
1	154000	78000	0,2786	42904
2	111096	65000	0,2321	25785
3	85311	56000	0,2000	17062
4	68249	47000	0,1679	11459
5	56790	34000	0,1214	56790
x	Разом	280000	1	154000

[авторська розробка]

За даними таблиці 2 можна зробити висновок, що при вирахованні 2-го способу (від залишкової (балансової, поточної) вартості необоротних активів) методу на основі чистого прибутку від купівлі-продажу іноземної валюти в останньому році вартість необоротних активів не списується пропорційно до коефіцієнту амортизації, а включається у витрати періоду (56790 грн).

Висновки. Обчислювати амортизацію необоротних активів можна за методом на основі чистого прибутку від купівлі-продажу іноземної валюти.

Чистий прибуток від купівлі-продажу іноземної валюти розраховується як різниця між прибутком від купівлі-продажу іноземної валюти та податком на прибуток від купівлі-продажу іноземної валюти.

На основі чистого прибутку від купівлі-продажу іноземної валюти можна формувати метод амортизації необоротних активів.

Відраховувати амортизацію необоротних активів за методом на основі чистого прибутку від купівлі-продажу іноземної валюти можна двома способами: 1) від первісної (початкової) вартості необоротних активів; 2) від залишкової (балансової, поточної) вартості необоротних активів.

Список використаних джерел:

1. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 21 “Вплив змін валютних курсів”, затверджено наказом Міністерства фінансів України від 10 серпня 2000 р. № 193, зареєстровано в Міністерстві юстиції України 17 серпня 2000 р. за № 515/4736. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0515-00#Text>.
2. Методичні рекомендації щодо заповнення форм фінансової звітності, затверджено наказом Міністерства фінансів України 28 березня 2013 р. № 433. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0433201-13/conv#Text>.
3. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, затверджено наказом Міністерства фінансів України 30 листопада 1999 р. № 291 (у редакції наказу Міністерства фінансів України 09 грудня 2011 р. № 1591), зареєстровано в Міністерстві юстиції України 28 грудня 2011 р. за № 1557/20295. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1557-11#Text>.
4. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, затверджено наказом Міністерства фінансів України 30 листопада 1999 р. № 291, зареєстровано в Міністерстві юстиції України 21 грудня 1999 р. за № 893/4186. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99#Text>.
5. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 “Загальні вимоги до фінансової звітності”, затверджено наказом Міністерства фінансів України 07 лютого 2013 р. № 73, зареєстровано в Міністерстві юстиції України 28 лютого 2013 р. за № 336/22868. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text>.

УДК 657

Діана Тарнавська

*Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Тернопіль,
Україна*

СОБІВАРТІСТЬ ПРОДУКЦІЇ ТА ЇЇ ОСНОВНІ СКЛАДОВІ

Diana Tarnavska

Ternopil Ivan Puluj National Technical University, Ternopil, Ukraine

PRODUCT COST AND ITS MAIN COMPONENTS

Собівартість продукції є одним із найважливіших узагальнюючих економічних показників діяльності підприємства, оскільки вона відображає сукупність витрат, пов'язаних із виробництвом та реалізацією продукції, виконанням робіт або наданням послуг. У сучасних умовах господарювання собівартість виступає не лише показником витрат, але й важливим інструментом управління ефективністю підприємства, оскільки саме від її рівня залежить формування ціни продукції, визначення фінансового результату та конкурентоспроможність суб'єкта господарювання на ринку. Формування собівартості продукції є складним економічним процесом, який охоплює облік усіх ресурсів, використаних у виробничій діяльності. У ринкових умовах підприємства змушені постійно аналізувати структуру своїх витрат, адже зростання цін на сировину, енергоносії, логістичні послуги та оплату праці безпосередньо впливає на кінцеву собівартість. Саме тому управління витратами є одним із ключових завдань сучасного менеджменту. Відповідно до НП(С)БО 16 «Витрати», (5) виробнича собівартість продукції включає прямі матеріальні витрати, прямі витрати на оплату праці, інші прямі витрати та загальновиробничі витрати. Такий підхід дозволяє об'єктивно оцінити фактичну вартість виготовлення продукції та визначити економічну ефективність виробничої діяльності підприємства. Однією з основних складових собівартості є матеріальні витрати. До них належать витрати на сировину, основні та допоміжні матеріали, комплектуючі вироби, паливо, електроенергію та інші ресурси, що використовуються у виробничому процесі. Для більшості підприємств саме матеріальні витрати становлять найбільшу частку у структурі собівартості. Їх рівень залежить від специфіки виробництва, технологічного процесу, якості ресурсів та ефективності їх використання. Раціональне використання сировини, скорочення виробничих витрат і впровадження ресурсозберігаючих технологій сприяють зниженню витрат та підвищенню ефективності діяльності підприємства.

Важливою складовою собівартості є витрати на оплату праці. Вони охоплюють основну заробітну плату, додаткову заробітну плату, премії, надбавки, компенсації та інші заохочувальні виплати працівникам. Розмір цих витрат значною мірою залежить від трудомісткості виробництва, рівня кваліфікації персоналу, організації праці та системи мотивації працівників. На підприємствах із високою часткою ручної праці витрати на оплату праці можуть становити значну частину собівартості продукції. Окрім заробітної плати, підприємства здійснюють обов'язкові соціальні відрахування, зокрема сплату єдиного соціального внеску. Такі витрати є невід'ємною складовою собівартості та регулюються чинним законодавством України. Соціальні відрахування забезпечують фінансування системи пенсійного страхування, соціального захисту працівників, страхування на випадок тимчасової непрацездатності та інших державних соціальних гарантій. Ще однією складовою собівартості є амортизація основних засобів. Вона відображає поступове перенесення вартості обладнання, машин, транспортних засобів, виробничих приміщень та інших необоротних активів на вартість готової продукції. Амортизаційні відрахування мають важливе значення для забезпечення відтворення основних засобів, модернізації обладнання та впровадження

нових технологій. До собівартості також включаються інші виробничі витрати, пов'язані з організацією та обслуговуванням виробничого процесу. Це витрати на ремонт обладнання, технічне обслуговування, охорону праці, оплату послуг сторонніх організацій, витрати на утримання виробничих приміщень, адміністративне забезпечення та інші витрати, необхідні для безперебійного функціонування підприємства.

У сучасних умовах особливої актуальності набуває питання зниження собівартості продукції. Основними напрямками її оптимізації є впровадження інноваційних технологій, автоматизація виробничих процесів, удосконалення системи управління ресурсами, зменшення непродуктивних витрат, підвищення продуктивності праці та ефективне використання матеріальних ресурсів. Систематичний аналіз витрат дає можливість виявити резерви зниження собівартості та підвищити фінансові результати підприємства.

У сучасних умовах розвитку ринкової економіки України собівартість продукції (робіт, послуг) відіграє ключову роль у забезпеченні конкурентоспроможності підприємств. Вона безпосередньо впливає на формування цінової політики, рівень прибутковості та можливості розширеного відтворення виробництва. За умов високої конкуренції та нестабільності зовнішнього середовища підприємства змушені постійно шукати шляхи оптимізації витрат, впроваджувати енергоефективні технології, удосконалювати організацію праці та підвищувати продуктивність. Особливої актуальності це набуває для українських підприємств, які функціонують в умовах воєнного стану, інфляційних процесів та змін у логістичних ланцюгах. Таким чином, ефективне управління собівартістю є не лише інструментом підвищення прибутковості, а й важливою умовою фінансової стійкості та довгострокового розвитку підприємства.

Отже, собівартість продукції є одним із базових показників, що характеризує ефективність господарської діяльності підприємства. Раціональне управління складовими собівартості забезпечує зниження витрат, підвищення прибутковості підприємства та зміцнення його конкурентних позицій у сучасному економічному середовищі.

Список використаних джерел:

1. Петрик Ю. С. Обліково-аналітичне та контрольне забезпечення витрат на виробництво і формування собівартості продукції : кваліфікаційна робота. 2021.
2. Макалюк І. В., Чепурний Д. О. Оптимізаційний підхід до формування собівартості продукції підприємства. 2021.
3. Глушач Ю. Методичні аспекти обліку витрат та калькулювання собівартості продукції у вітчизняній та зарубіжній практиці. 2022.
4. Ларіна А. Д. Обґрунтування напрямів зниження собівартості продукції підприємства. 2021.
5. Співак С., Королюк Т., Капустяк Р., Сушинський В. Удосконалення механізму управління витратами підприємства в сучасних умовах. *Галицький економічний вісник*. 2025. Том 94. № 3. С. 49-56.
6. Рій Діана, Синькевич Надія Аналіз собівартості за елементами витрат. Збірник тез доповідей IV Міжнародної науково-практичної конференції «Розвиток соціально-економічних систем в геоeкономічному просторі» (м. Тернопіль, 22-23 травня, 2024 р.) Тернопіль, ТНТУ імені Івана Пулюя, 2024 с. 102-105.

УДК 657

Денис Теслюк, Сергій Співак

*Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Тернопіль,
Україна*

**ОРГАНІЗАЦІЯ ПІДСИСТЕМИ ВНУТРІШНЬОГО КОНТРОЛЮ НА
ПІДПРИЄМСТВІ В УМОВАХ НЕСТАБІЛЬНОСТІ ЗОВНІШНЬОГО
СЕРЕДОВИЩА**

Denys Teslyuk, Serhii Spivak

Ternopil Ivan Puluj National Technical University, Ternopil, Ukraine

**ORGANIZATION OF THE INTERNAL CONTROL SUBSYSTEM AT AN
ENTERPRISE IN CONDITIONS OF INSTABILITY OF THE EXTERNAL
ENVIRONMENT**

Сучасні умови функціонування підприємств характеризуються високим рівнем невизначеності та нестабільності зовнішнього середовища. Воєнні дії, економічні кризи, інфляційні процеси, зміни законодавства, глобалізація ринків та цифрова трансформація бізнесу суттєво впливають на результати діяльності суб'єктів господарювання. У таких умовах особливого значення набуває формування ефективної підсистеми внутрішнього контролю, яка забезпечує своєчасне виявлення ризиків, попередження порушень та підтримку стабільного функціонування підприємства.

Внутрішній контроль є невід'ємним елементом системи корпоративного управління та одним із найважливіших інструментів забезпечення економічної безпеки підприємства. Його ефективна організація дозволяє підвищити якість управлінських рішень, забезпечити достовірність облікової інформації, збереження активів та дотримання вимог законодавства [2].

Питання організації внутрішнього контролю висвітлені у працях багатьох вітчизняних і зарубіжних науковців, серед яких: Ф.Ф. Бутинець, В.В. Сопко, М.Т. Білуха, Л.В. Нападівська, О.А. Петрик, С.М. Петренко та інші. Проте сучасні виклики господарювання зумовлюють необхідність подальших досліджень щодо адаптації підсистем внутрішнього контролю до умов нестабільного зовнішнього середовища.

Внутрішній контроль являє собою систему заходів, процедур, методів та інструментів, спрямованих на забезпечення ефективності діяльності підприємства, досягнення поставлених цілей, захист активів та мінімізацію ризиків.

Згідно з міжнародною концепцією COSO внутрішній контроль визначається як процес, що здійснюється керівництвом та персоналом підприємства з метою забезпечення обґрунтованої впевненості щодо: ефективності та результативності операційної діяльності; достовірності фінансової звітності; дотримання законодавчих та нормативних вимог [1].

Внутрішній контроль є складовою системи управління підприємством і охоплює всі напрями його діяльності. Ефективність внутрішнього контролю значною мірою залежить від його інтеграції в загальну систему управління підприємством.

Сучасне зовнішнє середовище характеризується значною кількістю факторів, які можуть негативно впливати на діяльність підприємства. До основних факторів нестабільності належать: економічні кризи; інфляційні процеси; валютні коливання; політична нестабільність; зміни податкового законодавства; воєнні ризики тощо.

В умовах нестабільності традиційні підходи до організації внутрішнього контролю часто виявляються недостатньо ефективними. Зростає потреба в оперативному отриманні інформації про ризики, швидкому реагуванні на зміни та постійному моніторингу внутрішніх і зовнішніх факторів.

Саме тому система внутрішнього контролю повинна бути гнучкою та адаптивною

до змін зовнішнього середовища.

Одним із найефективніших напрямів розвитку сучасних систем внутрішнього контролю є впровадження ризик-орієнтованого підходу.

Його сутність полягає у концентрації контрольних заходів на найбільш ризикових ділянках діяльності підприємства. Перевагами такого підходу є раціональне використання ресурсів; підвищення ефективності контролю; своєчасне виявлення критичних ризиків; покращення процесу прийняття управлінських рішень, а також підвищення фінансової стійкості підприємства [3].

Особливо актуальним ризик-орієнтований підхід є для підприємств, що працюють в умовах високої економічної невизначеності.

Для підвищення ефективності внутрішнього контролю доцільно реалізувати такі заходи: впровадження автоматизованих систем контролю та моніторингу; розвиток служби внутрішнього аудиту; формування системи управління ризиками; використання цифрових інструментів контролю господарських операцій; інтеграція внутрішнього контролю із системою стратегічного управління підприємством.

Реалізація цих заходів дозволить підвищити рівень економічної безпеки підприємства та його стійкість до негативного впливу зовнішніх факторів.

В умовах нестабільності зовнішнього середовища внутрішній контроль перетворюється на один із ключових інструментів забезпечення ефективного функціонування підприємства. Сучасна підсистема внутрішнього контролю повинна бути орієнтована не лише на виявлення порушень, а й на своєчасне прогнозування та мінімізацію ризиків [4,5].

Ефективна організація внутрішнього контролю передбачає формування належного контрольного середовища, впровадження ризик-орієнтованого підходу, використання сучасних інформаційних технологій та розвиток внутрішнього аудиту. Це сприятиме підвищенню адаптивності підприємства до змін зовнішнього середовища, зміцненню його фінансової стійкості та забезпеченню довгострокового розвитку.

Список використаних джерел:

1. Голов С.Ф. Управлінський облік та внутрішній контроль в умовах цифрової економіки. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2024. №4. С. 12–20.
2. Королюк Т., Хомин П., Співак С. Особливості організації управлінського обліку в системі контролінгу. *Галицький економічний вісник*. 2023. Том 84. № 4. С. 71-77. DOI: https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2023.04.071
3. Мних Є.В., Барановська Т.В. Ризик-орієнтований внутрішній контроль в системі управління підприємством. *Облік і фінанси*. 2024. №2. С. 67–75.
4. Петренко С.М. Система внутрішнього контролю в управлінні підприємством. *Економіка та держава*. 2023. №7. С. 45–50.
5. Співак С., Шерстюк Р., Юрик Н. Удосконалення стратегії управління економічною безпекою підприємства в умовах воєнного стану. *Галицький економічний вісник*. 2025. Том 97. № 6. С. 211-217. DOI: https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2025.06.211
6. Краузе О. Сучасний стан та перспективи розвитку економічного контролю в умовах діджиталізації / Розвиток соціально-економічних систем в геоeкономічному просторі»: монографія /за ред.. С. Співака. Тернопіль, ФОП Паляниця В. А., 2024. С. 49-83.

УДК 657

Олександр Штокайло, Сергій Співак

*Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Тернопіль,
Україна*

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОПЕРАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

Spivak Serhii, Shtokailo Oleksandr

INFORMATION SUPPORT OF OPERATIONAL ACTIVITIES OF ENTERPRISES

У сучасних умовах господарювання ефективність діяльності підприємств значною мірою залежить від якості інформаційного забезпечення процесів управління. Зростання обсягів інформації, посилення конкуренції, швидкі зміни ринкового середовища та розвиток цифрових технологій обумовлюють необхідність створення ефективних систем збору, обробки, зберігання та передачі інформації. Саме інформація стає стратегічним ресурсом підприємства, який забезпечує обґрунтованість управлінських рішень та сприяє досягненню поставлених цілей.

Особливого значення інформаційне забезпечення набуває в процесі здійснення операційної діяльності, яка є основним джерелом формування доходів підприємства. Ефективне управління операційною діяльністю потребує своєчасного отримання достовірної інформації про використання ресурсів, результати виробничих процесів, стан запасів, витрати, доходи та фінансові результати.

Проблеми інформаційного забезпечення управління підприємствами досліджували такі науковці, як Ф.Ф. Бутинець, С.Ф. Голов, Л.В. Нападковська, В.В. Євдокимов, М.С. Пушкар, В.П. Завгородній та інші. Незважаючи на значну кількість наукових праць, питання вдосконалення інформаційного забезпечення операційної діяльності підприємств в умовах цифрової економіки залишаються актуальними [1].

Інформаційне забезпечення операційної діяльності являє собою систему методів, засобів та процедур формування, обробки, передачі й використання інформації, необхідної для управління операційними процесами підприємства.

Основною метою інформаційного забезпечення є створення інформаційної бази для прийняття управлінських рішень щодо планування, організації, контролю та регулювання операційної діяльності.

Інформаційне забезпечення повинно відповідати таким вимогам: достовірність; своєчасність; повнота; актуальність; релевантність; доступність; економічність отримання та використання.

Виконання зазначених вимог дозволяє підвищити ефективність функціонування підприємства та мінімізувати ризики прийняття необґрунтованих управлінських рішень.

В умовах цифровізації інформація перетворюється на один із найважливіших виробничих ресурсів поряд із трудовими, матеріальними та фінансовими ресурсами [2].

Інформаційна база управління операційною діяльністю формується за рахунок внутрішніх та зовнішніх джерел інформації.

До внутрішніх джерел належать: дані бухгалтерського обліку; управлінська звітність; фінансова звітність; виробничі звіти; дані оперативного обліку; результати внутрішнього контролю; бюджети та кошториси; статистична звітність підприємства.

Особливу роль відіграє система бухгалтерського обліку, яка забезпечує формування інформації про активи, зобов'язання, доходи, витрати та фінансові результати діяльності підприємства [3].

Управлінський облік доповнює фінансовий облік інформацією щодо центрів відповідальності, собівартості продукції, ефективності бізнес-процесів та використання ресурсів.

Зовнішня інформація дозволяє оцінювати тенденції розвитку ринку та адаптувати діяльність підприємства до змін зовнішнього середовища.

Сучасне підприємство функціонує в умовах значних інформаційних потоків, що обумовлює необхідність створення комплексної інформаційної системи. Інформаційна система підприємства являє собою сукупність технічних засобів, програмного забезпечення, баз даних, персоналу та методів обробки інформації, які забезпечують підтримку управлінських процесів. Ефективна інформаційна система забезпечує інтеграцію даних з усіх структурних підрозділів підприємства та створює єдиний інформаційний простір.

Сучасний розвиток цифрових технологій суттєво змінює підходи до організації інформаційного забезпечення підприємств, що дозволяє комплексно управляти ресурсами підприємства та інтегрувати всі бізнес-процеси в єдину інформаційну систему.

Незважаючи на активний розвиток інформаційних технологій, багато підприємств стикаються з проблемами організації інформаційного забезпечення, що негативно впливають на ефективність управління операційною діяльністю та потребують комплексного вирішення [4].

Інформаційне забезпечення є важливою складовою системи управління операційною діяльністю підприємства. Якість інформаційного забезпечення безпосередньо впливає на ефективність використання ресурсів, обґрунтованість управлінських рішень та конкурентоспроможність підприємства.

У сучасних умовах цифрової трансформації особливого значення набуває впровадження інтегрованих інформаційних систем, автоматизація бізнес-процесів та використання сучасних аналітичних інструментів. Удосконалення інформаційного забезпечення сприятиме підвищенню ефективності операційної діяльності, забезпеченню стійкого розвитку підприємства та зміцненню його позицій на ринку.

Список використаних джерел

1. Євдокимов В.В. Бухгалтерський облік в інформаційній економіці. Житомир: ЖДТУ, 2021.
2. Королюк Т., Співак С. Сутність, значення та обліково-інформаційне забезпечення процесу контролінгу. *Галицький економічний вісник*. 2022. Том 78-79. № 5-6. С. 58-64. DOI: https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2022.05_06.058
3. Пушкар М.С. Інформаційні системи в управлінні підприємством. Тернопіль: Карт-бланш, 2020.
4. Співак С., Королюк Т., Дерейчук О. Організаційні аспекти та інформаційне забезпечення процесу формування звітності підприємств. *Галицький економічний вісник*. 2024. Том 87. № 2. С. 116-121. DOI: https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2024.02.116
5. Краузе О., Бойко О. Роль хмарних технологій в удосконаленні обліково-аналітичних процесів / Трансформація бізнесу для сталого майбутнього: дослідження, цифровізація та інновації: монографія / за ред. д.е.н., проф. О. А. Сороківської. Тернопіль: ФОП Паляниця В.А., 2024. С. 36-45. URL: <https://elartu.tntu.edu.ua/handle/lib/46506>

СЕКЦІЯ
«СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ
ОПОДАТКУВАННЯ В УМОВАХ ІНСТИТУЦІЙНИХ ЗМІН
НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ»

УДК 657

Анастасія Валова, Ольга Білоус

*Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Тернопіль,
Україна*

РОЗВИТОК ТА СТАНОВЛЕННЯ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ В УКРАЇНІ

Anastasia Valova, Olga Bilous

Ternopil Ivan Puluj National Technical University, Ternopil, Ukraine

DEVELOPMENT AND FORMATION OF THE TAX SYSTEM IN UKRAINE

Податкова система є ключовим елементом фінансової стабільності будь-якої держави. Вона не лише наповнює бюджет, а й слугує важливим інструментом регулювання економіки. В Україні формування податкової системи розпочалося з проголошення незалежності у 1991 році. За понад три десятиліття система еволюціонувала: від розрізнених радянських зборів до цілісної кодифікованої структури, яка поступово інтегрується у світову фінансову систему. Проте сучасні економічні виклики вимагають постійної адаптації податкового законодавства до нових умов.

На перших етапах розвитку податкова система в Україні відзначалася хаотичністю. Важливий крок уперед зробило запровадження закону «Про систему оподаткування», який заклав фундаментальні принципи оподаткування. Однак ця ініціатива зіткнулася із серйозними викликами, як-от гіперінфляція та брак досвіду роботи в умовах ринкової економіки. Поворотним моментом стало впровадження у 1998 році спрощеної системи оподаткування, що сприяло розвитку малого та середнього бізнесу. Водночас цей крок породив суперечки щодо справедливості розподілу податкового навантаження.

Ключова реформа була здійснена у 2010 році з ухваленням Податкового кодексу України. Документ став визначальною основою для подальшого вдосконалення відносин між державою та платниками податків. Його впровадження дало змогу уніфікувати процедури, зменшити кількість податкових платежів і чітко визначити права та обов'язки сторін. Надалі реформи сприяли лібералізації бізнес-середовища та зниженню ризиків корупції в системі адміністрування.

Сучасний етап розвитку неможливий без цифровізації. Запуск Електронного кабінету платника податків, автоматизація процесу відшкодування ПДВ та впровадження електронного документообігу докорінно змінили принципи взаємодії між платниками та податковими органами. Державна податкова служба поступово трансформується з фіскального органу на сервісну структуру, що орієнтована на потреби громадян та бізнесу. Це не лише покращує рівень податкової культури, а й стимулює добровільну сплату податків.

Однак цифровізація приносить і нові виклики. Активний розвиток електронної комерції, поширення криптовалют і глобалізація ринків вимагають включення України у міжнародну фінансову співпрацю, зокрема через імплементацію плану BEPS щодо боротьби зі зниженням бази оподаткування. Особливу увагу потрібно приділити врегулюванню питань оподаткування цифрових корпорацій і захисту даних у

кіберпросторі, що потребує не лише технологічних ресурсів, а й підготовки висококваліфікованих фахівців.

Повномасштабна війна внесла значні зміни в податкову політику країни. У відповідь на нові виклики держава була змушена запроваджувати екстрені заходи, зокрема ставку єдиного податку у 2% для підтримки бізнесу в умовах війни, а також військовий збір з 1,5% збільшено до 5%. Сьогодні головне завдання полягає у забезпеченні балансу між мобілізацією необхідних бюджетних ресурсів для оборони країни та уникненням надмірного тиску на економіку, яка перебуває у стані кризи.

Подальший розвиток системи тісно пов'язаний з євроінтеграційним курсом України. Оновлення правил щодо ПДВ, акцизів та митної політики відповідно до директив Європейського Союзу є ключовим кроком на шляху до членства в ЄС. Одним із важливих інструментів цього процесу була розроблена Національна стратегія доходів до 2030 року, яка окреслює план реформ для зміцнення фіскальної спроможності держави, однак військові дії вносять свої корективи в цей процес. У межах стратегії було передбачене поступове скасування тимчасових воєнних пільг, перегляд спрощеної системи оподаткування для уникнення зловживань, а також підвищення довіри громадян до податкових органів завдяки прозорості й цифровим технологіям. Такий підхід має створити надійну фінансову основу для відновлення країни та гармонізації національного законодавства з міжнародними стандартами.

Список використаних джерел:

1. Богдан, Т. П. Фіскальна політика в умовах воєнного стану / Т. П. Богдан. - Київ: Наукова думка, 2023. - 188 с.
2. Іванов, Ю. Б. Податкова система: підручник / Ю. Б. Іванов, А. І. Крисоватий. - Тернопіль: Карт-бланш, 2021. - 512 с.
3. Литвин, С. В. Етичні проблеми цифрових податкових технологій / С. В. Литвин. - Харків: ХНУ, 2022. - 145 с.
4. Міністерство фінансів України. Національна стратегія доходів до 2030 року. URL: mof.gov.ua.
5. Korolyuk T., Spivak S., Uhryn V., Kizyma A. Impact of Digitalization on the Tax System: New Approaches to Digital Taxation and Reporting. 2025 15th International Conference on Advanced Computer Information Technologies (ACIT). Šibenik, Croatia, 17-19 September 2025, pp. 420-424. DOI: <https://doi.org/10.1109/ACIT65614.2025.11185459>.
6. Співак С., Королюк Т. Формування стратегії оптимізації податкового навантаження суб'єктів малого підприємництва. Трансформація бізнесу для сталого майбутнього: дослідження, цифровізація та інновації: колективна монографія / за ред. д.е.н., проф. О. А. Сороківської. Тернопіль: ФОП Паляниця В.А., 2024. С. 73-81.

УДК 336.22

Олександр Кундеус, Богдан Мариняк

*Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Тернопіль,
Україна*

СУТНІСТЬ ТА ГЕНЕЗА ПОДАТКОВОГО КОНСАЛТИНГУ В УКРАЇНІ

Oleksandr Kundeus, Bohdan Maryniak

Ternopil Ivan Puluj National Technical University, Ternopil, Ukraine

THE ESSENCE AND GENESIS OF TAX CONSULTING IN UKRAINE

Процес трансформації економічних систем, що активно відбувається в багатьох країнах світу, в тому числі і в Україні, формування інформаційного суспільства та зростання ролі ринкових механізмів, призводять до активного розвитку сфери послуг. Так, відповідно до даних Світового банку, номінальний ВВП України до початку повномасштабної війни, демонстрував стійку тенденцію до зростання, так за період 2019-2021 рр. зростання номінального ВВП становило 29,89%. Така позитивна динаміка в значній мірі була забезпечена зростанням частки сфери послуг, за вказаний період зростання становило 23,68%. Частка сфери послуг була домінуючою в загальному ВВП України і коливалась в діапазоні 51-56%. З початком у 2022 р. повномасштабної війни відбулось значне падіння обсягів виробництва в промисловості та сільському господарстві, натомість падіння виробництва сфери послуг мало значно менші показники скорочення, у 2022 р. сфера послуг в загальному ВВП становила 61,7% [1, с. 230].

Податковий консалтинг як вид економічної діяльності було започатковано у 1960 р. На той час для консультування з питань оподаткування здійснювалось активне залучення в управлінський консалтинг великих аудиторських фірм, які й започаткували розвиток податкового консалтингу.

В Україні виокремлення та розвиток податкового консалтингу відбулось значно пізніше, спонукальними факторами до цього стали:

- складність податкової системи України;
- часті зміни податкового законодавства;
- неоднозначне трактування та подекуди суперечливість окремих норм податкового законодавства;
- значний вплив розміру податкових ставок на результати комерційної діяльності, тобто значні податкові ризики [2].

Сучасне бізнес-середовище в Україні характеризується значною мінливістю, напруженою конкурентною боротьбою, значним податковим навантаженням та частими змінами в законодавстві. Слід звернути увагу на той факт, що в Україні ринок податкового консалтингу розвивається доволі стихійно. Законодавче регулювання даної сфери проходить період становлення і розвитку, наразі чітких норм, які б регламентували податковий консалтинг немає.

Законодавче тлумачення навіть самого терміну «консалтинг» обмежується «Положенням про порядок організації та проведення конкурсів на право виконання консалтингових (консультаційних, аудиторських, юридичних та оціночних) послуг» затвердженим Наказом № 131 від 15.07.1999 р. Національного агентства України з управління державними корпоративними правами [3]. Часткове регулювання консалтингової діяльності міститься також в Переліку послуг, які можуть надавати аудитори [4].

В Україні податково консультування здійснюється Державною податковою службою України, а також громадськими та професійними організаціями. У 1998 р. створено Всеукраїнську громадську організацію «Асоціація платників податків

України» (АППУ), основна діяльність якої спрямована на захист законних прав та інтересів платників податків. У 2004 р. засновано громадську організацію «Асоціація податкових консультантів», метою якої є створення ефективної платформи для обміну знаннями, досвідом та інноваційними підходами в сфері оподаткування, сприяння формуванню прозорого податкового середовища, підвищення якості консалтингових послуг [5, с. 98].

У 2004 р. Міністерством праці та соціальної політики в Україні спільно з Спілкою податкових консультантів затверджено кваліфікаційну характеристику професії «консультант з податків і зборів».

Аналіз законодавчої бази з питань врегулювання податкового консультування (податкового консалтингу) дає підстави для висновків, що діюча законодавча база з врегулювання даного питання потребує значного доопрацювання. Значним недоліком, на нашу думку є той факт, що податковий консультант, відповідно до норм чинного законодавства, не несе відповідальності за надання рекомендацій в сфері оподаткування. Такий підхід не сприяє формуванню довіри до податкових консультантів. По суті замовник консультаційних послуг з питань оподаткування повинен керуватися лише ринковими механізмами, тобто спиратися на досвід і репутацію консультанта.

Спираючись на досвід розвинутих країн можна стверджувати, що послуги податкового консультанта, як окремого виду діяльності, є затребуваними. Вітчизняний ринок податкового консалтингу має значні перспективи розвитку. На етапі розбудови інституту податкового консалтингу в Україні важливо законодавчо закріпити основи його функціонування, зокрема слід поєднати державне регулювання із системою саморегулювання ринку податкових послуг, чітко визначити роль і функції податкових консультантів у їх відносинах з платниками податків та контролюючими органами, а також на законодавчому рівні закріпити відповідальність податкового консультанта за якість наданих послуг.

Список використаних джерел:

1. Комчатних О.В., Муленко В.М. Роль сфери послуг в забезпеченні економічного зростання України в умовах воєнного стану. Сталій розвиток економіки. 2024. №4 (51). DOI: <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2024-51-33>
2. Долгополов О.Ф. Податковий консалтинг як самостійний вид діяльності в Україні. URL: <https://www.economy-confer.com.ua/full-article/2258/> (дата звернення 15.05.2026)
3. Положення про порядок організації та проведення конкурсів на право виконання консалтингових (консультаційних, аудиторських, юридичних та оцінювальних) послуг: Наказ Національного агентства України з управління державними корпоративними правами від 15.07.1999 р. No 131. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0633-99#Text> (дата звернення: 19.05.2026).
4. Перелік послуг, які можуть надавати аудитори: Рішення Аудиторської палати України від 27.09.2007 р. No 82/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/vr244230-11> (дата звернення: 19.05.2026)
5. Кундеус О., Мариняк Б. Сучасний стан та перспективи розвитку податкового консалтингу в Україні. Галицький економічний вісник. 2026. Том 99. № 2. С. 94-103. DOI: https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2026.02.094
6. Ромашко О.М., Черевань А.А. Розвиток світового ринку податкового консалтингу. Економіка та суспільство. 2025. Вип. 74. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-74-115>

УДК 336.22

Іван Мартюк

*Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Тернопіль,
Україна*

ПОДАТКИ: ЇХ РОЛЬ У ФУНКЦІОНУВАННІ ДЕРЖАВИ

Ivan Martyuk

Ternopil Ivan Puluj National Technical University, Ternopil, Ukraine

TAXES: THEIR ROLE IN THE FUNCTIONING OF THE STATE

Податки - це основа того, як держава збирає кошти для своєї роботи і саме з них держава фінансує більшість витрат, без податкових надходжень сучасна держава не мала б змоги повноцінно виконувати свої завдання, бо саме ці кошти спрямовуються на фінансування важливих суспільних сфер, таких як освіта, охорона здоров'я, оборона чи соціальний захист людей. Зараз податки стають не просто способом зібрати кошти, а й інструментом впливу на економіку.

Податки представляють собою обов'язкові платежі, які держава стягує з фізичних та юридичних осіб на підставі чинного законодавства. Це означає, що кожен платник податків зобов'язаний їх сплачувати незалежно від власної волі, а держава не передбачає прямого відшкодування за сплачені кошти. Проте за рахунок цих надходжень забезпечується функціонування державних інститутів і зміцнюється соціальна інфраструктура, що опосередковано приносить користь усім громадянам. По суті, через податки держава забирає частину грошей у одних і віддає іншим. Вони дозволять державі акумулювати ресурси і спрямувати їх на задоволення загальних суспільних проблем. Завдяки цьому механізму здійснюється фінансування державних витрат, підтримується економічна стабільність і створюються умови для сталого розвитку.

Податки виконують багато різних завдань одночасно. Насамперед вони виконують фіскальну функцію, спрямовану на формування державного бюджету. Це основне завдання податкової системи, адже без достатніх фінансових ресурсів ефективна реалізація урядових повноважень виявилася б неможливою. Більшість коштів у бюджеті - це саме податки і використовуються практично для більшості витрат держави. Другою важливою функцією є розподільча. Вона сприяє перерозподілу доходів між різними суспільними прошарками населення, завдяки чому можна мінімізувати соціальну нерівність. Такий метод дозволяє підтримувати малозабезпечені верстви населення та втілювати принципи соціальної справедливості. Регулююча функція податків є ще одним інструментом впливу держави на економічні процеси. Завдяки зміні податкових ставок, запровадженню пільг або дотацій держава може стимулювати окремі галузі економіки, сприяти інноваціям або блокувати розвиток шкідливих секторів промисловості. Таким чином, податкова політика становить основу в управлінні економічними процесами. Контрольна функція слугує засобом спостереження за фінансовою активністю суб'єктів господарювання та громадян. Це дозволяє своєчасно виявляти порушення, протидіяти ухиленню від сплати податків і забезпечувати прозорість економічного життя. До того ж, варто підкреслити соціальну функцію податкової політики. Соціальна функція - це коли держава забирає частину грошей у тих, хто заробляє більше, щоб допомогти тим, хто цього потребує. Ці кошти йдуть на безкоштовні школи, лікарні, пенсії та допомогу малозабезпеченим.

Податкова система України супроводжується низкою проблем, які гальмують її роботу. Серед основних викликів можна виділити складність податкового законодавства, значний рівень фіскального навантаження на бізнес, недостатній рівень

податкової свідомості громадян та поширену практику ухилення від сплати податків. Спеціально варто виділити недоліки у сфері податкового контролю та адміністрування, які також вимагають уваги, щоб податкова система працювала краще, її треба оновлювати. Першочерговим завданням тут є спрощення податкового законодавства, що зробить його прозорішим і зрозумілішим для платників. Окремо важливо донести до громадян розуміння того, що сплата податків є не лише обов'язком, але й запорукою стабільного розвитку держави та покращення умов життя самих платників. Побудова довірливих відносин між громадянами й державою, а також забезпечення прозорості у використанні бюджетних коштів стануть вирішальними аспектами для посилення податкової дисципліни.

Отже, податки виконують фундаментальну роль у функціонуванні держави, забезпечуючи фінансову стабільність і розвиток економіки. Водночас, вони дають змогу уряду виконувати свої соціальні й економічні функції. Ефективна та сучасна податкова система є однією з основ сталого розвитку країни, тому її оновлення – це невідкладне завдання для державної політики.

Список використаних джерел:

1. Павлюченко Д. М. Роль податків у формуванні доходів держави та забезпеченні економічного розвитку (2025) URL: <https://dspace.onua.edu.ua/items/f3caac64-9649-47a3-b755-d9524da47228>
2. Роль податків у фінансовій системі держави і підприємства URL: <https://pidru4niki.com/1717091842107/menedzhment/podatki>
3. Сковорода А., Аверкіна М. Роль податків у формуванні доходів державного бюджету України (2024) URL: <https://molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/view/6125>
4. Татарин Н., Холост А. Аналіз впливу податків на бюджетну систему України в умовах війни (2025) URL: <https://elartu.tntu.edu.ua/handle/lib/48384>

**Міністерство освіти і науки України
Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя**

Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu, Poland

Szkoła Główna Handlowa w Warszawie

Wrocław University of Science and Technology, Poland

Keşan Yusuf Çapraz School of Applied Sciences, Trakya University, Turkey

Збірник тез доповідей

VI Міжнародної науково-практичної конференції

«Розвиток соціально-економічних систем в геоeкономічному просторі»

ISBN 978-617-8751-22-7

Підписано до друку 12.06.2026. Формат 60×90, 1/16.
Друк лазерний. Папір офсетний. Гарнітура TimesNewRoman.
Умовно-друк. арк. 3,9. Наклад – 100 прим.
Замовлення № 1-12062026

Друк ФОП Паляниця В. А.
Свідоцтво ДК №4870 від 20.03.2015 р.
м. Тернопіль, вул. Б. Хмельницького, 9а, оф.38.
тел. (0352) 528-777

